

[\(/\)](#)

Inventaris

[Contact \(/contact\)](/contact)[Downloads \(/downloads\)](/downloads)[Hergebruik \(/hergebruik\)](/hergebruik)[Over ons \(https://www.onroenderfgoed.be/over-ons\)](https://www.onroenderfgoed.be/over-ons)[MENU](#)

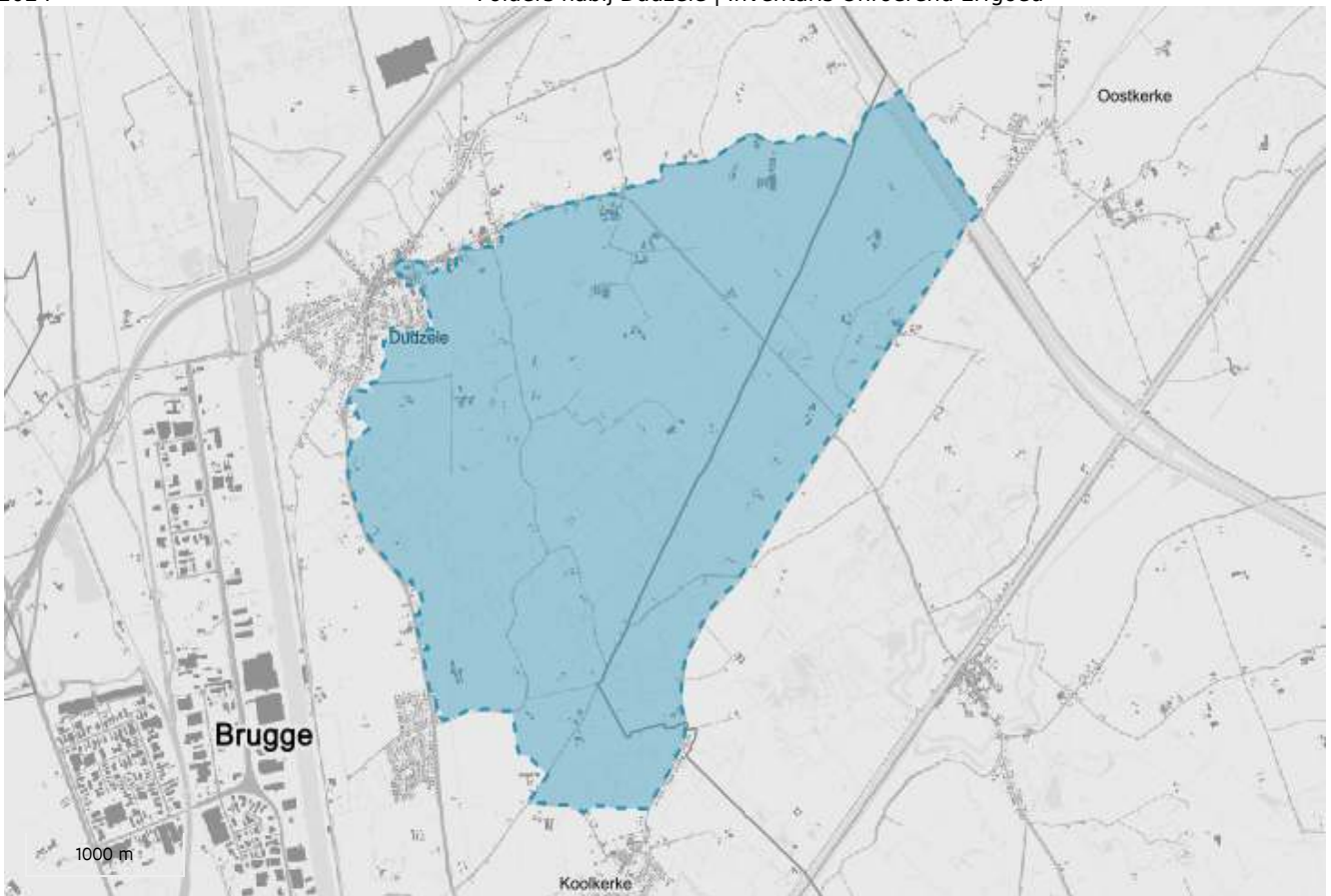
ERFGOEDOBJECT

Polders nabij Dudzele

landschappelijk geheel

ID: 135128 URI: <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/135128>

Dit object is gearchiveerd. Dit betekent dat het niet meer de meest actuele informatie bevat. Raadpleeg de koppelingen onderaan deze pagina om de opvolgers van dit object met de meest actuele informatie te raadplegen.

Juridische gevolgen

- is aangeduid als vastgesteld landschapsatlasrelict Damse Vaart en tweelingkanalen Schipdonk- en Leopoldkanaal met omgevende polders nabij Dudzele, Oostkerke en Hoeke, Fort van Beieren en kreken van Lapscheure (<https://inventaris.onroerendergoed.be/aanduidingsobjecten/174127>)
Deze vaststelling is geldig sinds 18-12-2023

Provincie

West-Vlaanderen

Gemeente

Brugge, Damme

Deelgemeente

Damme, Dudzele, Koolkerke

Straat

Onbepaald

Locatie

Dudzele, Koolkerke (Brugge), Damme (Damme)

Nauwkeurigheid zone

Tot op 15m

Oppervlakte zone

10 141 803m²

Bewaringstoestand

Bewaard

Erfgoedwaarde

Aanwezig

Typologie: [grachten \(infrastructuur\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1080) (<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1080>), [graslanden](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1910) (<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1910>), [hoeven met losse bestanddelen](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1423) (<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1423>), [kerktorens](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1768) (<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1768>), [microreliëfvormen](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2035) (<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2035>), [motteheuvels](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1191) (<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1191>), [polders](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2071) (<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2071>), [veenwinning](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1304) (<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1304>), [walgrachten](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1153) (<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1153>)

[Inventarisatie ankerplaatsen Landschapsatlas 2001](https://inventaris.onroerenderfgoed.be/gebeurtenissen/1101)

(<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/gebeurtenissen/1101>) (inventarisatie: van 01-11-2000 tot 28-02-2001)

Beschrijving

Dit gebied ligt volledig in de gemeente Brugge grofweg tussen de N374 Oostkerke-Koolkerke, de N376 Dudzele-Brugge en het Schipdonkkanaal. Ze ligt quasi volledig in het zogenaamd Oudland-poldergebied, en toont nog het typisch grondgebruik gerelateerd aan de fysische structuur van kreekruggronden en komgronden. In het uiterste noordoosten van deze ankerplaats (aan het Schipdonkkanaal) ligt een stuk in het zogenaamd Middelland-poldergebied.

Tijdens de middeleeuwen was hier een slikken- en schorrensysteem aanwezig. Op de drogere kreekruggronden (zowel in het zogenaamde Oud- als Middelland) treft men nog (vooral) akkerland aan. Hierop komen ook de verspreide bebouwing en de wegen voor. Op de kabinetskaart van de

Ferraris (1770-1778) staan bij de hoeves boomgaarden aangegeven. Hier en daar vinden we nu nog enkele hoogstamfruitbomen bij de hoeves. De komgronden zijn van oudsher grasland (historisch permanent grasland) en vertonen microreliëf, wat plaatselijk ook kan wijzen op ontvening. Tussen de onregelmatige weilandpercelen zijn talrijke grachtjes gegraven waarin rietkragen staan. Deze weilanden hebben vaak een veedrinkput. Deze historisch permanente graslanden hebben een grote floristische en faunistische waarde. De huidige perceelsgrootte komt goed overeen met de toestand op de kabinetskaart. Oorspronkelijk moet er langs de weilandpercelen meer perceelsrandbegroeiing geweest zijn, maar de afwezigheid ervan zorgt voor het open karakter van het gebied. In het zuiden van de ankerplaats is die nog plaatselijk aanwezig.

Het bouwkundig erfgoed van de ankerplaats concentreert zich in de dorpskern van Dudzele met als belangrijkste element de Sint-Pieters-Bandenkerk met kerkhof en westbouwruïne van de Sint-Leonarduskerk. Aan de rand van de bebouwing van Dudzele ligt nog een mottesite. Verder zijn er in het gebied nog enkele gave hoeves en boerderijen, waaronder hoeve Schottenhof en hoeve Twee Poorten.

- Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden voor Zijn Koninklijke Hoogheid de Hertog Karel Alexander van Lotharingen, Jozef Jean François de Ferraris, Koninklijke Bibliotheek van België, uitgegeven in 1770-1778, schaal 1:11.520 herleid naar 1:25.000.

Bron: Ankerplaats 'Polders Dudzele'. Landschapsatlas, A30003, Agentschap Onroerend Erfgoed, Brussel.

Auteurs: [Strobbe, Marika \(https://id.erfgoed.net/auteurs/476\)](https://id.erfgoed.net/auteurs/476); [Deventer, Wouter \(https://id.erfgoed.net/auteurs/610\)](https://id.erfgoed.net/auteurs/610); [Lievens, Filip \(https://id.erfgoed.net/auteurs/637\)](https://id.erfgoed.net/auteurs/637)

Datum: 2001

De tekst wordt ter beschikking gesteld door: [Agentschap Onroerend Erfgoed \(AOE\) \(https://id.erfgoed.net/auteurs/501\)](https://id.erfgoed.net/auteurs/501)

Relaties

Wordt opgevolgd door

[Damse Vaart en tweelingkanalen Schipdonk- en Leopoldkanaal met omgevende polders nabij Dudzele, Oostkerke en Hoeke, Fort van Beieren en kreken van Lapscheure \(https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/300500\)](https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/300500)

Is deel van

Damme (<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/14641>)

Is deel van

Dudzele (<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/14659>)

Is deel van

Koolkerke en Sint-Jozef (<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/14567>)

Je kan deze pagina citeren als:

INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2024: *Polders nabij Dudzele* [online],
<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/135128> (<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/135128>)
(geraadpleegd op 11 juli 2024).

Beheerder fiche: **Agentschap Onroerend Erfgoed**

Contact

Heb je een vraag of opmerking over deze fiche?
[Meld het ons via het contactformulier \(/contact?uri=https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/135128\).](#)

Vlaanderen
verbeelding werkt

Onroerenderfgoed.be is een officiële website van de Vlaamse overheid

uitgegeven door het agentschap Onroerend Erfgoed
(<https://www.onroerenderfgoed.be/over-ons>)

PRIVACYVERKLARING

([HTTPS://WWW.ONROERENDERFGOED.BE/PRIVACYVERKLARING](https://www.onroerenderfgoed.be/privacyverklaring))

JURIDISCHE INFORMATIE

([HTTPS://WWW.ONROERENDERFGOED.BE/JURIDISCHE-INFORMATIE](https://www.onroerenderfgoed.be/juridische-informatie))

[\(/\)](#)

Inventaris

[Contact \(/contact\)](/contact)[Downloads \(/downloads\)](/downloads)[Hergebruik \(/hergebruik\)](/hergebruik)[Over ons \(https://www.onroenderfgoed.be/over-ons\)](https://www.onroenderfgoed.be/over-ons)[MENU](#)

VASTGESTELD LANDSCHAPSATLASRELICT

Damse Vaart en tweelingkanalen Schipdonk- en Leopoldkanaal met omgevende polders nabij Dudzele, Oostkerke en Hoeke, Fort van Beieren en kreeken van Lapscheure

Vastgesteld landschapsatlasrelict van 18-12-2023 tot heden**ID:** 174127 **URI:** <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/174127>

Besluiten

Damse Vaart en tweelingkanalen Schipdonk- en Leopoldkanaal met omgevende polders nabij Dudzele, Oostkerke en Hoeke, Fort van Beieren en kreken van Lapscheure
(<https://id.erfgoed.net/besluiten/15145>)

vaststellingsbesluiten: 18-12-2023 ID: 15145

Rechtsgevolgen

i Meer informatie over de rechtsgevolgen van vaststellingen vind je op [onze website](https://www.onroerendergoed.be/juridische-gevolgen-van-een-vaststelling)
(<https://www.onroerendergoed.be/juridische-gevolgen-van-een-vaststelling>).

Provincie

Oost-Vlaanderen, West-Vlaanderen

Gemeente

Brugge, Damme, Knokke-Heist, Maldegem

Deelgemeente

Damme, Hoeke, Koolkerke, Lapscheure, Maldegem, Oostkerke, Sint-Kruis, Westkapelle

Straat

Onbepaald

Locatie

Koolkerke, Sint-Kruis (Brugge), Damme, Hoeke, Lapscheure, Oostkerke (Damme), Westkapelle (Knokke-Heist), Maldegem (Maldegem)

Nauwkeurigheid zone

Tot op 15m

Oppervlakte zone

48 416 055m²

Typologie: [agrarische landschappen \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2103\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2103), [batterijen \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/967\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/967), [bomenrijen \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1655\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1655), [bruggen \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/86\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/86), [bunkers \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/87\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/87), [dijken \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1223\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1223), [dode krekens \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2127\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2127), [dorpen \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1062\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1062), [drijfwegen \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2235\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2235), [forten \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/141\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/141), [grachten \(infrastructuur\) \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1080\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1080), [halfopen landschappen \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2060\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2060), [hoeven \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/190\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/190), [hoogstamboomgaarden \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1702\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1702), [kanalen \(infrastructuur\) \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/213\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/213), [kastelen \(woningen\) \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/225\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/225), [kazematten \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/710\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/710), [kerken \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1005\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1005), [kleiwinning \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1299\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1299), [knotbomen \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1610\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1610), [linies \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1146\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1146), [microreliëfvormen \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2035\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2035), [ontwateringsgrachten \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1948\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1948), [open landschappen \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2059\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2059), [opgaande bomen \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1607\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1607), [polders \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2071\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2071), [pompgemalen \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1492\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1492), [redoutes \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1182\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1182), [rietlanden \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1916\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1916), [sites met walgracht \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1137\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1137), [sluizen \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/389\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/389), [standbeelden \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/412\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/412), [steenbakkerijen \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/817\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/817), [struwelige ruigten \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1920\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1920), [veenwinning \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1304\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1304), [vestingen van het gebastioneerd stelsel \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1185\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1185), [wateringen \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2067\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2067), [wielen \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2067\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2067)

<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1971>), [windmolens](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/514)

<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/514>),

[zilte graslanden](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2155) (<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2155>)

Beschrijving

Dit gebied bevindt zich in de kustpolders ten noordoosten van Brugge, aan weerszijden van de Damse Vaart. Het omvat het typische landschap van de Oostkustpolders langs de voormalige Zvingeul en nabij Dudzele, gekenmerkt door vlakke, open tot halfopen agrarische landschappen doorsneden door dijken, zoals de Romboutswervedijk, de Krinkeldijk, de Mostaertdijk (voorheen Greveningedijk), de Oude Sluissedijk, de Zuiddijk, de Branddijk en de Sint-Pietersdijk en kanalen, zoals de Lieve, de Damse Vaart en het Schipdonk- en Leopoldkanaal, die in vele gevallen geaccentueerd worden door opgaande bomenrijen, soms aangevuld met knotbomen en struwelen.

In het gebied komt een hoge concentratie zilte poldergraslanden met microreliëf voor met daarnaast ook talrijke grachtjes en sloten met rietkragen, waarvan enkele gerelateerd zijn aan dode kreekssystemen zoals het Lapscheurse Gat, de Zevengemete en Platte Kreek, het Rietgeleed en de Verloren Kreek, de Stampershoekbeek en de restanten van de voormalige Zvingeul. De graslandkernen worden afgewisseld met verspreid gelegen akkerlanden. Diverse, vaak kunstmatige ontwateringsgrachten zoals de Ronselarebeek, de Moerader, de Hoekevaart, het Zuid-over-de-Lieve-Geleed, de Hoge Watering en de Edebeek staan in voor de complexe afwatering van het gebied, beheerd door wateringen.

In de polderdorpen Dudzele, Oostkerke, Hoeke en Lapscheure komt, naast parochiekerken, lokaal nog typische dorpsbebouwing voor, terwijl in het uitgestrekte open ruimtegebied talrijke historische hoeven, sommige met walgracht, worden aangetroffen. Enkele bewoningskernen zijn verdwenen zoals de voormalige Zwinhavens van Monnikerede en Hoeke of zijn verplaatst zoals Lapscheure, terwijl Dudzele naast de huidige parochiekerk een opvallende torenruïne van een voormalige kerk bezit. Ook bewaarde en vervaagde vestingwerken zijn talrijk aanwezig in het gebied, met als meest opvallende structuren de stadskern van Damme en het Fort van Beieren, en daarnaast ook enkele voormalige redoutes en forten langs de Damse Vaart en een deel van de Cantelmolinie met restanten van aarden wallen, grachten, bastions en redans alsook een hoornwerk.

Motivatie van de afbakening

De afbakening omvat een deel van de Oostkustpolders ten noordoosten van Brugge met de vestingstad Damme en de kleinschalige dorpen Dudzele, Oostkerke, Hoeke en Lapscheure, doorsneden door de Damse Vaart en de tweelingkanalen Schipdonk- en Leopoldkanaal tussen de A11 aan de achterhaven van Zeebrugge en de N410 aan het gehucht Strobrugge bij Maldegem. Aan de oostzijde wordt de afbakening bepaald door de landsgrens, langs de N253 rond Sluis. Aan de zuidoostzijde ligt een overgangsgebied naar de zandstreek.

In het westen en noorden worden bestaande wegen gevolgd zoals de Gemene Weidestraat, de Dudzeelse Steenweg, de Damse Steenweg, de Hoekestraat en de Roden Ossenstraat. In het oosten en zuiden worden eveneens hoofdzakelijk bestaande wegen gevolgd, waaronder de Zeedijk, de Sint-Pietersdijk, de Zuiddijk, de Vivensteenweg, de Pijpeweg en de Broekweg, maar ook waterlopen zoals de Verloren Kreek, het Zuid-over-de-Lieve-Geleed, de Hoge Watering en het Zuidervaartje. Ook de wegen parallel aan de tweelingkanalen, zoals de Zeekanaalweg, de Leopoldsvaart-Noord, de Leopoldsvaart-Oost en de trekweg Schipdonkvaart-Zuid, zijn bepalend voor de afbakening.

De landelijke bebouwing zonder duidelijke erfgoedwaarde aan de rand van deze wegen en kanalen maakt geen deel uit van het afgebakende gebied zodat de grens op de tuinpercelen ligt aan de achterzijde van de bebouwing. Bouwkundig erfgoed en sites die belangrijk zijn om de landschapsgenese van het gebied te begrijpen, zitten wel mee in de afbakening vervat, net zoals bebouwing waarvan de schaal en de inplanting nog verwijst naar een vroegere landelijke bebouwing. In dorpscontexten werd eveneens gezocht naar homogene afbakeningen.

De Damse Vaart met kanaalbeplanting, beschermd als monument (MB 02/02/2017), het Fort van Beieren in Koolkerke, beschermd als cultuurhistorisch landschap (KB 06/07/1976) en de naastgelegen Hoeven De Groote Schuure en (Klein) Fort van Beieren, beschermd als dorpsgezicht met monumenten (MB 19/04/2013), de Sint-Christoffelhoeve en omgeving, beschermd als cultuurhistorisch landschap (KB 29/05/1964), de verdwenen Zwinhavens Hoeke en Monnikerede, beschermd als archeologische sites (respectievelijk MB 05/05/2022 en MB 19/05/2022), de Krinkeldijk met dijkbegroeiing, beschermd als monument (MB 15/12/2016), de windmolen van Hoeke met omgeving, beschermd als dorpsgezicht met monument (MB 16/11/1981), het krekengebied bij Lapscheure, beschermd als cultuurhistorisch landschap (MB 01/08/1988) en de Blauwe Sluis met omgeving, eveneens beschermd als cultuurhistorisch landschap met monument (KB 05/02/1976), worden integraal in de afbakening opgenomen.

Kleinere individuele beschermingen zoals diverse gebouwen binnen de stadskern van Damme, de Schellemolen, beschermd als monument (RB 20/07/1946), het Sas en de Kazemat van de Lieve en de Sluis van het Zwin, alle beschermd als monument (MB 17/10/1997), de ruïne van de Sint-Leonarduskerk van Dudzele, beschermd als monument (KB 20/02/1939), de Hoeve De Stamper, beschermd als monument (MB 16/02/2012), de toren van de Sint-Kwintenskerk van Oostkerke, beschermd monument (KB 19/04/1937), de pastorie van Oostkerke, de Hoeve 't Oosthof en het kasteel van Oostkerke met omliggende tuin, Spegelsweg en romp van de Oude Molen, alle beschermd als monument (MB 16/02/2012), de Sint-Jacob-de-Meerderekerk van Hoeke, beschermd als monument (KB 25/03/1938), de Heilige Drievuldigheid en Heilig Christianuskerk van Lapscheure, beschermd als monument (MB 17/06/1992), de pastorie, kosterswoning en herberg in Lapscheure, alle beschermd als monument (MB 16/02/2012), de Duitse observatieposten, bunkers en manschappenverblijfsplaats van het Stützpunkt Gustav, alle beschermd als monument (MB 25/04/2018), worden eveneens integraal in de afbakening opgenomen.

Overige beschermingen zoals de stadskern van Damme, beschermd als stadsgezicht (MB 30/03/1987), en het dorpscentrum van Dudzele, beschermd als dorpsgezicht (KB 21/08/1979), worden nagenoeg volledig in de afbakening opgenomen. Enkele beperkte delen, onder meer met recente bebouwing en infrastructuur, die bovendien geen fysieke relatie meer hebben met het open ruimtegebied, worden niet ingesloten.

Ook de bescherming van de Cantelmolinie, beschermd als cultuurhistorisch landschap (MB 18/11/1991), wordt slechts gedeeltelijk opgenomen. De verdere aansluiting van deze linie, waarin ook de Vuile Vaart betekenis heeft, verdient eerder een vervolledigde opname binnen het landschappelijk geheel van Het Zwin met Hazegraspolders, Koningsbos, Willem-Leopoldpolder, Oud Fort Isabella en Cantelmolinie.

Door de aanpassingen aan de perimeter worden ook de Duitse bunkers van het weerstandsnest Ludendorf, beschermd als monument (MB 26/02/2007), en ook enkele Duitse bunkers, observatieposten en posten voor kanonstellingen van de Hollandstellung, beschermd als monument (MB 25/04/2018), in de afbakening opgenomen.

Voor de huidige afbakening is uitgegaan van de gebieden 'Damse Vaart met omgevende polders, Fort van Beieren en kreken van Lapscheure' en 'Polders nabij Dudzele' zoals deze in 2012, na een actualisatie van de Landschapsatlas (2001), zijn afgebakend. Ten opzichte van deze afbakening werden enkele aanpassingen doorgevoerd:

- Het westelijke deel van de ondertussen beschermde Damse Vaart tot aan de Brugse stadsvesten en voor de Dampoort wordt consequent toegevoegd. De langsliggende vastgestelde panden - hoofdzakelijk burgerhuizen - worden evenwel niet opgenomen in de afbakening omdat deze niet watergebonden zijn. Herberg De Vijf Ringen, wel gerelateerd aan het kanaal, wordt eveneens niet meegenomen, omdat dit object ondertussen geen erfgoedwaarde meer heeft.
- In het westen, langs de Brugsesteenweg en de Vriezeganzenstraat wordt een vastgestelde voormalige herberg in Koolkerke, later gebruikt als tolhuis voor de steenweg, consequent toegevoegd.
- In het noordwesten wordt de afbakening aangepast zodat het vastgesteld steegbeluik in de Feverystraat in Dudzele samen met de kern van het beschermd dorpsgezicht 'Dorpscentrum Dudzele' consequent wordt afgebakend. Daarbij aansluitend wordt ook de vastgestelde middeleeuwse hoeve Ashoop in Dudzele meer integraal opgenomen.
- De Sint-Pietersdijkhoeve langsheen de Sint-Pietersdijk in Damme wordt niet opgenomen, omdat dit object ondertussen geen erfgoedwaarde meer heeft.
- In het noorden, langsheen de Oostkerkestraat, wordt een gasontspanningsstation van Fluxys volledig buiten de afbakening gehouden.
- Het tracé van de tweelingkanalen Schipdonk- en Leopoldkanaal wordt, voor zover aan weerszijden gesitueerd in open ruimtegebied en omwille van het ruimtelijk-structurend belang in het vlakke poldergebied, ook opgenomen tussen de A11, aan de achterhaven van Zeebrugge, en de N410, aan het gehucht Strobrugge bij Maldegem.
- Het Kanaaltracé van de Lieve, met inbegrip van de Lievebermen, waarvan de geschiedenis een belangrijke link heeft met de vroegere Zwingeuil, kan gedeeltelijk, en voor zover gerelateerd aan het open ruimtegebied, opgenomen worden. Ook de context van de boogbrug over het Zuid-over-de-Lieve-Geleed en de restanten van de Konduitput kunnen op die manier beter afgebakend worden.
- Andere kleinschalige wijzigingen zijn ingegeven vanuit een maximale aflijning op perceelsgrenzen zoals beschikbaar op een recentste versie van het Grootschalige Referentie Bestand (GRB).

Waarden

wetenschappelijke waarde

Het huidige landschap rond de voormalige Zwingeuil en het Lapscheurse Gat, en meer bepaald de bodem en het micro-reliëf, zijn het resultaat van enerzijds de langdurige getijdenwerking via hoofd- en zijkreken tot ver landinwaarts, en anderzijds de menselijke ingrepen om de getijdenwerking en overstromingen in de hand te houden zodat gebieden gefaseerd ingepolderd konden worden. De complexe bodemgesteldheid bepaalt nog grotendeels het landgebruik waarbij graslanden overwegend in de lagere dekkleigronden, de uitgeveende of uitgebrikte gronden, de overdekte poel- en overdekte kleiplaatgronden en de geulgronden voorkomen en de wegen, akkers en bebouwing eerder op de hogere, al dan niet overdekte kreekruggronden en op de schorggronden.

Het maritiem-landschappelijk geheel heeft een grote informatiewaarde inzake de geomorfologie, geologie en genese van het poldergebied rond de voormalige Zwingeuil en het Lapscheurse Gat omdat het, ondanks de talrijke vergravingen door de eventuele veenontginning, de aanleg van dijken, kanalen en vestingwerken en kleiontginning in functie van baksteennijverheid, lokaal goed bewaard is gebleven.

Het uitgebreide krekensysteem dat langzamerhand op natuurlijke wijze, en al dan niet door menselijk toedoen is verland, vormt de basisstructuur voor een grote verscheidenheid aan bodemkundige gradiënten. Dit weerspiegelt zich in het algemeen landgebruik (landbouwpercelen, bewoning, wegen, ...) en in een grote verscheidenheid aan landschapselementen met een soortenrijke flora en fauna tot gevolg. Er is een typische soortenrijke verlandingsvegetatie aanwezig in de kreken.

De uitgestrekte graslandcomplexen hebben een floristische rijkdom met een groot aandeel water- en moerasvegetaties, evenals graslandvegetaties gebonden aan zilte milieus. Op faunistisch vlak vormen deze gebieden broed-, pleister- en overwinteringsplaatsen voor steltlopers en ganzen. De stadswallen van Damme verdienen een afzonderlijke vermelding omwille van de floristische waarde, met onder meer zeer waardevolle moeras- en moerasbosvegetaties met drijftillen.

stedenbouwkundige waarde

Damme heeft als gebastioneerde vestingstad een uitgesproken stedenbouwkundige waarde. Gegroeid vanuit een middeleeuwse voorhaven van Brugge, is de herwerking en aanpassing tot garnizoensstad in de vroege 17de en vroege 18de eeuw, respectievelijk op basis van ontwerpen van de vestingbouwkundigen Guillaume Flamaen en Sébastien Le Prestre de Vauban, zeer intact en bijgevolg illustratief. De nagenoeg volledige stervormige aarden vesting met zeven bastions is uniek voor Vlaanderen. Het huidige stratenpatroon ondersteunt de vestingstructuur en geeft blijk van een planmatige inrichting van de bebouwde ruimte.

ruimtelijk-structurerende waarde

De drie kanalen, met name de Damse Vaart en de tweelingkanalen Schipdonk- en Leopoldkanaal, zijn de voornaamste beeldbepalende en landschapsstructurerende elementen in het maritiem-landschappelijke geheel. De taluds zijn beplant met opgaande bomen die de kanalen van ver zichtbaar maken en het dominant open tot halfopen polderlandschap verder indelen in grote compartimenten. De Damse Vaart vormt een centrale as in het gebied en wordt gekruist door de tweelingkanalen Schipdonk- en Leopoldkanaal.

Ook de polderdijken, voor zover beplant met opgaande bomen, dragen bij aan de compartimenterende landschapsstructuur van het gebied. Zij bepalen de inpolderingsperiode met bijhorende ontginningsfase, en vormen de assen waarlangs de landbouwpercelen worden ontsloten. De begeleidende bomenrijen versterken de landschaps-visuele ervaring. Tot op vandaag zijn de meeste wegen in het gebied op dijken gelegen, een ligging die de landschappelijke ervaring sterk beïnvloed. De talrijke opgaande bomenrijen structureren het maritiem-landschappelijke geheel in verticale zin en leiden de blik in het overigens zeer vlakke landschap.

culturele waarde

Het gebied heeft een uitgesproken culturele waarde als maritiem-landschappelijk geheel waaraan het permanent zoeken naar en het bestendigen van scheepvaartverbindingen op zee verbonden is. De geschiedenis van de (verzanding van de) Zwingeuil staat in relatie tot de regionaal-historische ontwikkeling van vooral de steden Brugge en Damme, en in mindere mate ook Gent,

bekend als type-voorbeelden voor de bloei (maar ook het verval) van middeleeuwse steden.

Damme is een bijzondere getuige van de middeleeuwse voorhaven van Brugge, nadien geëvolueerd tot vestingstad.

Het maritiem-landschappelijk geheel getuigt van een zekere middeleeuwse welvaartsperiode met belangrijke economische en culturele ontwikkelingen (overzeese handel, internationale bedevaart, ...) gevolgd door een lange periode van recessie en conflicten (godsdienstoorlogen, successieoorlogen en revolutionaire oorlogen). Volksverhalen over de dreiging van de zee (stormvloed, dijkdoorbraken) en reële en fictieve figuren uit diverse tijdvakken, zoals respectievelijk Jacob van Maerlant en Tjil Uilenspiegel - in het gebied geëvoceerd door standbeelden - hangen hiermee samen.

esthetische waarde

Het gebied heeft een hoge esthetische waarde met goed bewaarde kenmerken. Dijken en kanalen, beiden geaccentueerd door begeleidende bomenrijen, compartimenteren het landschap in grote open ruimten met weidse zichten. Bijzonder attractief zijn de kronkelende wegen geflankeerd door bomenrijen, in vele gevallen gekoppeld aan dijken (waaronder Krinkeldijk en Romboutswervedijk) of waterlopen (Zaalkeetstraat langs de Vuile Vaart). Het poldergebied heeft een grotendeels authentiek landelijk en uitgesproken agrarisch karakter vanwege de lage bebouwingsgraad, de grillige waterlopenstructuur in samenhang met percelering en de grote graslandcomplexen met microreliëf. De kerktorens zijn de meest opvallende bakens in het landschap, in het bijzonder de kerken van Damme en Oostkerke, met hun afgeknotte torens. De gebastioneerde vestingstructuur van Damme in een opvallende en nagenoeg volledige stervorm met duidelijk verhoogde aarden wallen, plaatselijk ook geaccentueerd door opgaande bomenrijen, is visueel zeer goed herkenbaar. Dudzele, Oostkerke en Hoeke zijn compacte polderdorpen waarvan het historische karakter zeer gaaf bewaard gebleven is. Het kasteel van Oostkerke, met de bijhorende gereputeerde tuinaanleg naar ontwerp van Mien Ruys, vormt een gaaf ensemble.

De kreken van Lapscheure (waaronder Zuid-over-de-Lieve-Geleed, Zevengemete, Flettersdam en Rietgeleed) hebben een grote belevingswaarde door hun natuurlijk karakter, dankzij hun bochtig en kronkelend verloop, begeleid door rietkragen. Het maritiem-landschappelijke geheel laat de waarnemer zintuigelijke schoonheid ervaren. De typische kenmerken van het vlakke polderlandschap met opgaande, door de wind gebogen bomenrijen en zware wolkenhemels zijn vastgelegd in meerdere kunstuitingen, zoals schilderijen, verhalen en liedjes.

historische waarde

Het gebied heeft historische waarde omwille van de bijzonder karakteristieke ontginningsgeschiedenis gelinkt aan de oostelijke kustvlakte. Door de stapsgewijze bedijking en inpoldering was de antropogene invloed op het landschap in het gebied zeer groot. De op zee gewonnen gronden werden als landbouwgronden in gebruik genomen. Het resultaat ervan is een grotendeels door de mens getekend polderlandschap, met dijken, afwateringsgrachten en typische perceleringspatronen.

Elke inpolderingsfase en eventuele veenontginningsfase wordt gekenmerkt door een specifieke mix van landschapskenmerken, zoals opslibbingshoogte, dijkmorphologie, microreliëf, geulrestanten, perceelstructuur en -vorm,... De huidige percelering en het landgebruik zijn goed vergelijkbaar met de toestand op de historische kaarten, waarbij een groot deel van de huidige graslanden een historisch permanent karakter heeft.

Het huidige hydrografisch stelsel met kanalen, vaarten en geleden (waaronder Lieve, Verse Vaart, Hoekevaart, Zuid-over-de-Lieve-Geleed, Damse Vaart, Zuidervaartje, Leopoldkanaal en Schipdonkkanaal), geulen en krekken (waaronder Lapscheurse Gat, Platte kreek en Verloren Kreek), grachten, sloten en laantjes is het complexe resultaat van verschillende historische fasen. Daarbij horen zowel zeer vroege, middeleeuwse scheepvaartverbindingen als recentere afwateringssystemen. Het huidige wegenpatroon vertoont een zeer grote gaafheid en gaat grotendeels terug op de middeleeuwse situatie. De verspreide bebouwing bestaat in hoofdzaak uit hoeves, waarvan er veel een oudere oorsprong hebben dan de 17de eeuw. Er is een sterke historische relatie met de ontginning en ingebruikname van de diverse polders (waaronder Robbe Moreelpolder, Namenpolder, Sint-Jobpolder en Pannepolder) door de mens.

De polderdijken (waaronder Krinkeldijk, Romboutswervedijk, Sint-Pietersdijk en Zeedijk) en verhoogde bermen van kanalen (waaronder Lievebermen, Versevaartdijk, dijken van Damse Vaart en Schipdonk- en Leopoldkanaal) vormen cruciale landschapsstructuren in de ontstaansgeschiedenis, als grensstellende of waterkerende elementen, uitzonderlijk ook met relictten van vroegere dijkdoorbraken (wielen) en waterbouwkundige constructies (waaronder sluizen en hevelduikers), als fundament voor wegen of strategische structuren in oorlogstijd (waaronder vestingwerken en bunkers),...

Damme ontstond in de tweede helft van de 12de eeuw, aan de dam die de Zwingeuil begrensdde. Door deze unieke positie aan de landinwaartse uitbreiding van de zee, verwierf ze een belangrijke positie als voorhaven van Brugge, waardoor het een bloeiend handelscentrum werd. Ook de verdwenen Zwinhavens van Monnikenrede en Hoeke ontstonden als handelsvestigingen langs de Zwingeuil. Tijdens de Tachtigjarige Oorlog werd Damme tot een omwalde stervormige vestingstad met zeven bastions uitgebouwd. De vestingstructuur is nagenoeg intact bewaard gebleven en goed herkenbaar aan de hoogteverschillen, percelering en verschillende militaire en waterbouwkundige constructies in de nabije omgeving. Damme en omgeving vormen een bijzonder relict van een vestinglandschap. In de ruime omgeving zijn er nog heel veel relictten van forten, redoutes en linies aanwezig als getuige van de Tachtigjarige Oorlog en de andere conflicten die zich in de loop van de geschiedenis in deze grensstreek hebben afgespeeld.

In de stad Damme bevinden zich verschillende historisch belangrijke gebouwen: o.a. ruïne van de Onze-Lieve-Vrouw-Kerk, het stadhuis, het Sint-Janshospitaal en de Sint-Christoffelhoeve met dominante toegangspoort gelegen aan de Damse Vaart. Dudzele, Oostkerke, Hoeke en Lapscheure vormen gaaf bewaarde polderdorpen. De twee afgeknotte kerktorens van Damme en Oostkerke zijn illustratieve stenen getuigen van het maritieme netwerk van de Zwinstreek in de middeleeuwen. Al deze aangehaalde historische elementen getuigen van de maatschappelijke ontwikkelingen, gebeurtenissen en het specifieke landgebruik in dit maritiem-landschappelijke geheel.

archeologische waarde

Het gebied heeft archeologische waarde omwille van de talrijke overblijfselen en sporen van beddingen, nederzettingen, kanalisaties en verdedigingswerken, waaronder de verdwenen Zwinhavens Monnikenrede en Hoeke, beide onderdeel van het middeleeuwse havennetwerk van Brugge, de verdwenen dorpskern van Lapscheure en de vervaagde forten en linies langsheen de vroegere Zwingeuil. Vooral de densiteit en gaafheid van enkele (deels gereconstrueerde) 16de- tot 18de-eeuwse zogenaamde Staats-Spaanse en Oostenrijks-Franse vestingwerken in het gebied is opmerkelijk (waaronder de gebastioneerde stadsvesting van Damme, het hoornwerk bij het Oud Fort Sint-Donaas met een deel van de aansluitende Cantelmolinie en het Fort van Beieren). Al deze overblijfselen en sporen laten toe het maritiem-landschappelijke geheel te reconstrueren.

Aanduiding van Is de vaststelling van

[Damse Vaart en tweelingkanalen Schipdonk- en Leopoldkanaal met omgevende polders nabij Dudzele, Oostkerke en Hoeke, Fort van Beieren en krekken van Lapscheure](#)

(<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/300500>)

Dudzele, Koolkerke, Sint-Kruis (Brugge), Damme, Hoeke, Lapscheure, Oostkerke (Damme), Westkapelle (Knokke-Heist), Maldegem (Maldegem)

Dit gebied, 4.844 ha groot, bevindt zich in de kustpolders ten noordoosten van Brugge, aan weerszijden van de Damse Vaart. Het omvat het typische landschap van de Oostkustpolders langsheen de voormalige Zvingeul en nabij Dudzele, gekenmerkt door vlakke, open tot halfopen agrarische landschappen doorsneden door dijken, zoals de Romboutswervedijk, de Krinkeldijk, de Mostaertdijk (voorheen Greveningedijk), de Oude Sluissedijk, de Zuiddijk, de Branddijk en de Sint-Pietersdijk en kanalen, zoals de Lieve, de Damse Vaart en het Schipdonk- en Leopoldkanaal, die in vele gevallen geaccentueerd worden door opgaande bomenrijen, soms aangevuld met knotbomen en struwelen.

Is de omvattende vaststelling van

[Drie gekandelaarde linden](#)

(<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/308523>)

Kerkstraat 46 (Damme)

Drie gekandelaarde linden als schermbeplanting voor Hoeve De Sutter.

[Gekandelaarde linden op het kerkhof van de Sint-Pietersbandenkerk](#)

(<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/308526>)

Sint-Lenardsstraat (Brugge)

Gekandelaarde linden op en rond het kerkhof van de Sint-Pietersbandenkerk

Gekandelaarde zomerlinden op en rond het kerkhof van de Onze-Lieve-Vrouw-Hemelvaartkerk

(<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/308524>)

Kerkstraat (Damme)

Gekandelaarde zomerlinden op en rond het kerkhof van de Onze-Lieve-Vrouw-Hemelvaartkerk geplant in verschillende rijen.

Opgaande solitaire gewone es

(<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/308521>)

Damse Vaart West 5 (Damme)

Opgaande solitaire gewone es nabij hoeve.

Solitaire gekandelaarde zomerlinde in stadstuin

(<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/308522>)

Jacob van Maerlantstraat 21 (Damme)

Solitaire gekandelaarde zomerlinde in stadstuin.

Twee afgetopte taxussen bij tuinpoort Sint-Christoffelhoeve

(<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/308518>)

Dammesteeweg 1 (Damme)

Twee afgetopte taxussen bij tuinpoort Sint-Christoffelhoeve

Twee opgaande taxussen bij calvarieberg

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/308525>

Kerkstraat (Damme)

Twee opgaande taxussen bij de calvarieberg op het kerkhof van de Onze-Lieve-Vrouw-Hemelvaartkerk.

Vier gekandelaarde linden voor de Sint-Donaashoeve

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/308778>

Fort Sint-Donaas 1 (Damme)

Vier gekandelaarde linden voor de Sint-Donaashoeve.

Zes gekandelaarde zomerlinden bij Sint-Christoffelhoeve

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/308520>

Dammesteenweg 1 (Damme)

Zes gekandelaarde zomerlinden als schermbeplanting bij Sint-Christoffelhoeve

Beheerder fiche: **Agentschap Onroerend Erfgoed**

Contact

Heb je een vraag of opmerking over deze fiche? [Meld het ons via het contactformulier \(/contact?uri=https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/174127\).](#)

Vlaanderen
verbeelding werkt

Onroerendergoed.be is een officiële website van de Vlaamse overheid

uitgegeven door het agentschap Onroerend Erfgoed
(<https://www.onroerendergoed.be/over-ons>)

PRIVACYVERKLARING

([HTTPS://WWW.ONROERENDERGOED.BE/PRIVACYVERKLARING](https://www.onroerendergoed.be/privacyverklaring))

JURIDISCHE INFORMATIE

([HTTPS://WWW.ONROERENDERGOED.BE/JURIDISCHE-INFORMATIE](https://www.onroerendergoed.be/juridische-informatie))

[\(/\)](#)

Inventaris

[Contact \(/contact\)](/contact)[Downloads \(/downloads\)](/downloads)[Hergebruik \(/hergebruik\)](/hergebruik)[Over ons \(https://www.onroenderfgoed.be/over-ons\)](https://www.onroenderfgoed.be/over-ons)[MENU](#)

ERFGOEDOBJECT

Damse Vaart en tweelingkanalen Schipdonk- en Leopoldkanaal met omgevende polders nabij Dudzele, Oostkerke en Hoeke, Fort van Beieren en krekens van Lapscheure

landschappelijk geheel

ID: 300500 **URI:** <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/300500>

Juridische gevolgen

- is aangeduid als vastgesteld landschapsatlasrelict Damse Vaart en tweelingkanalen Schipdonk- en Leopoldkanaal met omgevende polders nabij Dudzele, Oostkerke en Hoeka, Fort van Beieren en kreken van Lapscheure (<https://inventaris.onroerendergoed.be/aanduidingsobjecten/174127>)
Deze vaststelling is geldig sinds 18-12-2023
- omvat de aanduiding als beschermd monument Damse Vaart met kanaalbeplanting van opgaande populieren (<https://inventaris.onroerendergoed.be/aanduidingsobjecten/14978>)
Deze bescherming is geldig sinds 02-02-2017
- omvat de aanduiding als beschermd cultuurhistorisch landschap Fort van Beieren (<https://inventaris.onroerendergoed.be/aanduidingsobjecten/12016>)
Deze bescherming is geldig sinds 06-07-1976

- omvat de aanduiding als beschermd cultuurhistorisch landschap Krekengebied (<https://inventaris.onroerendergoed.be/aanduidingsobjecten/11615>)
Deze bescherming is geldig sinds 01-08-1988
- omvat de aanduiding als beschermd cultuurhistorisch landschap Sint-Christoffelhoeve met omgeving (<https://inventaris.onroerendergoed.be/aanduidingsobjecten/11700>)
Deze bescherming is geldig sinds 29-05-1964
- omvat de aanduiding als beschermd cultuurhistorisch landschap Sluis De Blauwe Sluis: kreek en omgeving (<https://inventaris.onroerendergoed.be/aanduidingsobjecten/11613>)
Deze bescherming is geldig sinds 05-02-1976

Provincie

Oost-Vlaanderen, West-Vlaanderen

Gemeente

Brugge, Damme, Knokke-Heist, Maldegem

Deelgemeente

Damme, Dudzele, Hoeke, Koolkerke, Lapscheure, Maldegem, Oostkerke, Sint-Kruis, Westkapelle

Straat

Onbepaald

Locatie

Dudzele, Koolkerke, Sint-Kruis (Brugge), Damme, Hoeke, Lapscheure, Oostkerke (Damme), Westkapelle (Knokke-Heist), Maldegem (Maldegem)

Nauwkeurigheid zone

Tot op 15m

Oppervlakte zone

48 442 466m²

Bewaringstoestand

Bewaard

Erfgoedwaarde

Aanwezig

Typologie: agrarische landschappen (<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2103>),
batterijen (<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/967>), bomenrijen

<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1655>), [bruggen](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/86)
(<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/86>), [bunkers](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/87)
(<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/87>), [dijken](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1223)
(<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1223>), [dode kreken](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2127)
(<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2127>), [dorpen](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1062)
(<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1062>), [drijfwegen](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2235)
(<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2235>), [forten](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/141)
(<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/141>), [grachten \(infrastructuur\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1080)
(<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1080>), [halfopen landschappen](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2060)
(<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2060>), [hoeven](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/190)
(<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/190>), [hoogstamboomgaarden](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1702)
(<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1702>), [kanalen \(infrastructuur\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/213)
(<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/213>), [kastelen \(woningen\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/225)
(<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/225>), [kazematten](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/710)
(<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/710>), [kerken](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1005)
(<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1005>), [kleiwinning](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1299)
(<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1299>), [knotbomen](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1610)
(<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1610>), [landhuizen](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/262)
(<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/262>), [linies](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1146)
(<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1146>), [microreliëfvormen](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2035)
(<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2035>), [ontwateringsgrachten](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1948)
(<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1948>), [open landschappen](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2059)
(<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2059>), [opgaande bomen](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1607)
(<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1607>), [polders](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2071)
(<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2071>), [pompgemalen](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1492)
(<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1492>), [redoutes](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1182)
(<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1182>), [rietlanden](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1916)
(<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1916>), [sites met walgracht](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1137)
(<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1137>), [sluizen](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/389)
(<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/389>), [standbeelden](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/412)
(<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/412>), [steenbakkerijen](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/817)
(<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/817>), [struwelige ruigten](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1920)
(<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1920>), [veenwinning](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1304)
(<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1304>), [vestingen van het gebastioneerd stelsel](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1185)
(<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1185>), [wateringen](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2067)
(<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2067>), [wielen](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1971)
(<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1971>), [windmolens](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/514)
(<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/514>),
[zilte graslanden](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2155) (<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2155>)

[Inventarisatie ankerplaatsen Landschapsatlas 2001](https://inventaris.onroenderfgoed.be)

(<https://inventaris.onroenderfgoed.be/gebeurtenissen/1101>) (inventarisatie: van 01-11-2000 tot 28-02-2001)

Beschrijving

Dit gebied, 4.844 ha groot, bevindt zich in de kustpolders ten noordoosten van Brugge, aan weerszijden van de Damse Vaart. Het omvat het typische landschap van de Oostkustpolders langsheen de voormalige Zwingeel en nabij Dudzele, gekenmerkt door vlakke, open tot halfopen agrarische landschappen doorsneden door dijken, zoals de Romboutswervedijk, de Krinkeldijk, de

Mostaertdijk (voorheen Greveningedijk), de Oude Sluissedijk, de Zuiddijk, de Branddijk en de Sint-Pietersdijk en kanalen, zoals de Lieve, de Damse Vaart en het Schipdonk- en Leopoldkanaal, die in vele gevallen geaccentueerd worden door opgaande bomenrijen, soms aangevuld met knotbomen en struwelen.

In het gebied komt een hoge concentratie zilte poldergraslanden met microreliëf voor met daarnaast ook talrijke grachtjes en sloten met rietkragen, waarvan enkele gerelateerd zijn aan dode kreekssystemen zoals het Lapscheurse Gat, de Zevengemete en Platte Kreek, het Rietgeleed en de Verloren Kreek, de Stampershoekbeek en de restanten van de voormalige Zwingeuul. De graslandkernen worden afgewisseld met verspreid gelegen akkerlanden. Diverse, vaak kunstmatige ontwateringsgrachten zoals de Ronselarebeek, de Moerader, de Hoekevaart, het Zuid-over-de-Lieve-Geleed, de Hoge Watering en de Edebeek staan in voor de complexe afwatering van het gebied, beheerd door wateringen.

In de polderdorpen Dudzele, Oostkerke, Hoeke en Lapscheure komt, naast parochiekerken, lokaal nog typische dorpsbebouwing voor, terwijl in het uitgestrekte open ruimtegebied talrijke historische hoeven, sommige met walgracht, worden aangetroffen. Enkele bewoningskernen zijn verdwenen zoals de voormalige Zwinhavens van Monnikerede en Hoeke of zijn verplaatst zoals Lapscheure, terwijl Dudzele naast de huidige parochiekerk een opvallende torenruïne van een voormalige kerk bezit. Ook bewaarde en vervaagde vestingwerken zijn talrijk aanwezig in het gebied, met als meest opvallende structuren de stadskern van Damme en het Fort van Beieren, en daarnaast ook enkele voormalige redoutes en forten langs de Damse Vaart en een deel van de Cantelmolinie met restanten van aarden wallen, grachten, bastions en redans alsook een hoornwerk.

Fysische geografie

De laatste ijstijd eindigde zo'n 11.000 jaar geleden. De laatste fase van deze ijstijd, het Weichseliaan, werd gekenmerkt door een extreem koud klimaat. Doordat de ijskappen een enorme hoeveelheid water ophielden, werd deze periode gekenmerkt door een grote droogte. De zeespiegel was dermate gedaald dat delen van het Kanaal en de Noordzee herschape waren in een grote zandvlakte. Het einde van de ijstijd betekende een geleidelijke opwarming van onze streken en luidde een nieuw geologisch tijdperk in dat tot vandaag de dag duurt, het Holoceen. Algemeen deed er zich een zeespiegelstijging voor die belangrijke veranderingen (geleidelijke vernatting) teweeg bracht in de kustgebieden. Onder invloed van die zeespiegelstijging evolueerde de natte en laaggelegen (zandige) kustvlakte tot een dicht moerasbos, dat geleidelijk aan veranderde in een veenmoeras. Dit resulteerde na verloop van tijd in een vaak metersdik veenpakket in de bodem, een opeenstapeling van niet-afgebroken plantenmateriaal. De mariene invloed reikte aanvankelijk nog niet tot de huidige kustpolders, omdat de kustlijn zich nog te ver van de huidige bevond. De zeespiegel bleef echter voortdurend en geleidelijk aan stijgen, waardoor de druk op het binnenland toenam. In de loop van het laatste millennium vóór Christus drong de zee via getijdengeulen binnen in het veenmoeras. Dit veroorzaakte een domino-effect aan gevolgen. Zo kwam de veengroei abrupt ten einde door het plotse binnendringen van zout water en hadden de getijdengeulen een drainerend effect, wat een inklinking van het veenmoeras veroorzaakte. Hierdoor kon de zee nog meer binnendringen in het verlaagde binnenland, met meer en breder vertakte getijdegeulen. Na enkele eeuwen was de kustvlakte veranderd in een instabiel slikken- en schorrenlandschap, waarvan grote delen periodiek onder water kwamen te staan.

Cultuurhistorisch landschap

Toch was het slikken- en schorrenlandschap minder ontoegankelijk dan lange tijd werd aangenomen. In navolging van archeologische waarnemingen in onze buurlanden werden de afgelopen jaren ook in Vlaanderen op verschillende plaatsen sporen aangesneden die dateren uit de ijzertijd en de Romeinse tijd. Hieruit blijkt dat de mens deze kustvlakte bewoonde en economisch exploiteerde (ontginning van veen, zout, graasweide en verbinding met zee) en dat ze toen reeds dijken bouwden om hun woonsten te verdedigen tegen overstroming. In Oostkerke bijvoorbeeld werden bij archeologische prospectie op verschillende plaatsen Romeinse sporen aangetroffen.

In de Laat-Romeinse tijd, 4de-5de eeuw na Christus, leek de mariene invloed dermate te zijn toegenomen dat de kustvlakte zo goed als ontoegankelijk werd voor structurele bewoning. Sommige onderzoekers menen dat er een verband is tussen deze toename van de getijdenwerking en een intensieve Romeinse veenexploitatie, die de verlaging van het landschap in de hand werkte, maar hierover zijn nog weinig data voorhanden. Door de getijdenwerking werd niet alleen periodiek zout water aangevoerd, maar eveneens grote hoeveelheden kleiige en zandige sedimenten. Hierdoor werden de veenlagen en oude bewoningssites bedekt met een afzettingsspakket van enkele meters dik. Dit impliceerde echter ook dat het schorregebied geleidelijk aan voldoende hoog opslibde en toegankelijk werd.

Zo blijkt uit archeologische opgravingen dat grote delen van de kustvlakte reeds vanaf de 8ste eeuw bewoond waren en dat tal van grote getijdengeulen op dat moment reeds zo goed als volledig dichtgeslibd waren. De middeleeuwse ontginning van de kustvlakte ging dan ook aanvankelijk niet gepaard met actieve inpoldering, maar wel met het in gebruik nemen van natuurlijk opgeslibd gebied. Wel werden her en der kleine en veelal defensieve dijkes opgeworpen, die de nederzettingen moesten vrijwaren van watersnood. Bewoningssites werden op lichte verhevenheden opgeworpen.

In het gebied zijn tientallen archeologische sites gekend waar zich vanaf de 10de eeuw bewoning ontwikkelde, veelal onder de vorm van geïsoleerde hoeven of kleine gehuchtjes, die in sommige gevallen uitgroeiden tot dorpskernen, zoals in Oostkerke en de oude kern van Lapscheure nabij de Verloren Kreek. De kustvlakte was in de middeleeuwen echter nog niet volledig afgesloten van de zee. Een aantal geulen bleven tot ver in de middeleeuwen actief en onderhevig aan getijdenwerking, zoals de zogenaamde 'Sincfal', een grote zeeboezem tussen Knokke en Cadzand, met geulen en tussenliggende eilandjes.

Het verdwenen plaatsje 'Michem' of 'Mikkem', tussen Koolkerke en Oostkerke, kan hoogstwaarschijnlijk als een 10de- tot 12de-eeuwse voorhaven geïdentificeerd worden, namelijk op een locatie nabij de oude Zwinggeul, waar het getij in de kreek aan invloed verloor en daar naar het oosten draaide. Men kan aannemen dat de mens de Zwinggeulen moedwillig in stand hield, in functie van onder meer de afvoer van water en een vaarroute naar zee. Dit bleek evenwel niet steeds even veilig. Zo kende de 'Sincfal' in de 11de en 12de eeuw een reeks serieuze stormvloed, waaronder deze van 1134, die resulteerden in ernstige overstromingen en een grote uitbreiding van de hoofdgeul tot nabij Damme. Deze geul werd later het 'Zwin' genoemd en de landwaartse uitbreiding ervan maakte het ontstaan en de ontwikkeling van andere handelsplaatsen als Damme en Monnikerede mogelijk.

Een bijzondere site in het gebied vormt het Kasteel van Oostkerke, waarvan archeologisch onderzoek uitwees dat de vroegste bebouwing, wellicht met een houten en later bakstenen woontoren, teruggaat tot de 10de-11de eeuw. Deze site was aanvankelijk ontsloten door een rechtlijnige weg die verschillende domeingoederen van de heren van Oostkerke ontsloot en vereenzelvigd kan worden met de wegsegmenten van Spegelsweg en Hulsterlo. Deze rechtlijnige

structuur staat haaks op de jongere polderdijken en zou teruggaan op één van de oudste drijfwegen in het gebied, voor het eerst vermeld in 1268, waarlangs het vee, hoofdzakelijk schapen, vanuit het binnenland naar de kustvlakte werd gedreven. De weg, vertrekkende vanaf de Antwerpse heerweg bij Sijsele en doorlopend tot in Oostkerke zou ook dienst gedaan hebben als eerste ontginningsas voor de ingebruikname van de polders, op initiatief van de Gentse Sint-Pietersabdij.

Damme ontstond in de tweede helft van de 12de eeuw, aan de dam die het Zwin begrenste. Bodemkundig en archivalisch onderzoek tonen aan dat de ligging van de afsluitdijk van het Zwin samenvalt met het tracé van de huidige Kerkstraat. In de dam werd een grote zeesluis of spui gebouwd, de zogenaamde 'Speie', die vanuit het Zwin toegang gaf tot een aanlegkade aan de gekanaliseerde 'Reie', een 11de-eeuwse vaarverbinding tussen Brugge en Damme. Zo ontstond Damme op de samenkomst van de Reie en het Zwin, als voorhaven van Brugge. Damme ontwikkelde zich zeer snel tot de belangrijkste havenstad van het graafschap Vlaanderen.

Om het overstromingsgevaar te beperken werden vanaf de 12de eeuw heel wat dijken opgeworpen. Daarbij worden twee types onderscheiden: defensieve dijken die het land moesten beschermen tegen overstromingen en vermijden dat er nog zout/zilt water binnenstroomde, en offensieve dijken waarbij een gebied dat aanvankelijk nog onder getijdenwerking stond, systematisch werd ingepolderd. Om de noordelijk gelegen gronden tussen Damme, Oostkerke en Hoeke te beschermen tegen de zee werden langs de Zwingel verschillende grote dijken opgeworpen, zoals de Romboutswervedijk en de Krinkelidijk. De Krinkelidijk vormt met het eindpunt van de oorspronkelijke, meer noordwaarts gelegen Bloedloedidijk of Broloedidijk een scherpe hoek, wat de plaatsnaam Hoeke verklaart. Ook de polders ten zuiden van Damme dienden beveiligd te worden tegen overstromingsgevaar. De Branddijk (huidige straatnamen: Bonemstraat - Branddijk - Masschersheule - Damweg) werd vermoedelijk in het laatste kwart van de 12de eeuw aangelegd als defensieve dijk zodat het gebied ten zuiden ervan geen invloed meer ondervond van de getijdenwerking vanuit de Zwingel. Gedurende de 13de eeuw werd dan de Zuididijk aangelegd en nog later de Oude Sluissedijk en de Sint-Pietersdijk, die beschouwd worden als offensieve dijken. Al deze middeleeuwse dijken, vaak met een bochtig patroon (confer ook Krinkelidijk), vormden veelal de grenzen van wateringen (voorlopers van huidige polderbesturen) zoals de 'Watering Romboutswerve', 'Watering van s' Heer Baselis' en de 'Kerkwatering van Oostkerke' en voorts ten noorden van de Zuididijk de 'Watering Stampershoek', ten zuiden de 'Watering Noord-over-de-Lieve', ten oosten de 'Maldegemse polder' en ten noorden de 'Grote Nieuwe Polder'. Uitzonderlijk komen langs deze structuren ook wielen voor, als relictten van vroegere dijkdoorbraken, zoals de Meerminneput in Oostkerke.

Het gebied van de Branddijk - Zuididijk - Oude Sluissedijk wordt ook gekenmerkt door een typische langgerekte parcelering, dwars op de dijk en parallel met de straat Hulsterlo, en door diverse hoeven die langs de Zuididijk ingeplant zijn en die teruggaan op oude sites, herkenbaar op oude kaartdocumenten. Het getuigt in ieder geval van een vrij systematische ontginning van het gebied, wellicht ook op initiatief van de Sint-Pietersabdij.

Het kanaal van het 'Oude Zwin' of 'Kanaal van Sint-Donaas' of 'Koolkerkse Vaart' met vertakking naar de 'Sluysse Vaert' en 'Zwinnevaart' (buiten het gebied ook bekend als 'Eienbroekvaart' of 'Pereboomvaart'), met oorspronkelijke ligging langsheen de huidige Koolkerksesteenweg, werd in de 12de eeuw gegraven om Brugge met de zee te verbinden. Hierdoor werd Brugge over Koolkerke en Oostkerke verbonden met een sluis nabij Monnikerede. Ter hoogte van het gehucht 'Pereboom' lag een sas. Andere vroeg gegraven watergangen in het gebied zijn de 'Eivoordebeek' of 'Eivoorde Ader' of 'Dudzeelse Watergang' tussen Koolkerke en Dudzele (buiten het gebied ook verbonden met het 'Lisseweegs Vaartje' en de site Ter Doest), de 'Ronselaerse watergang' of 'Ronsaardbeek' of

'Ronsaer Ader' tussen Koolkerke en Oostkerke en de 'Edewatergang' of 'Edebeek' tussen Brugge en Damme en de 'Maleleie' tussen Damme en Male (Sint-Kruis). Ook hier, in het westelijke en zuidelijke deel van het gebied, waren wateringen gelegen zoals deze van 'Groot Reygaertsvliet' en 'Romboutswerve' en 'van den Broek' en 'Moerkerke Zuid-over-de-Lieve'.

Vanaf 1251 startte de stad Gent met de aanleg van de 'Lieve' of zogenaamde 'Ghendtsche Leye', waardoor een betere en efficiëntere verbinding met de zee kon worden gerealiseerd. Gent kende immers een enorme opgang als handels- en nijverheidsstad, maar ontbrak een goede tolvrije verbinding naar zee. Het oorspronkelijke, door gravin Margaretha van Constantinopel goedgekeurde tracé uit 1251, liep vanaf Gent naar Aardenburg en dan in de uitgediepte loop van de 'Ede' naar Sluis. In 1262 - tijdens de aanleg van dit kanaal - werd evenwel beslist om (ook) een verbinding te maken met het Zwin, over Moerkerke. Opvallend zijn de Lievebermen langs dit kanaal, een gemiddeld 77m brede en verhoogde strook die door de stad Gent via grootschalige onteigening werd verworven om een onafhankelijk peilbeheer te kunnen garanderen. Gedurende de middeleeuwen mondde de Lieve ten noorden van de stad Damme uit in het Zwin via een sluis met twee spuien: de Sleckeput of 'Noordsche Speye', die uitgaf op het Zwin zelf, en het Sas van de Lieve of 'Gentsche Speye', iets stroomopwaarts ervan. Het tussenliggende stukje werd de 'Gentsche Zoute' genoemd. Damme werd dus, naast voorhaven van Brugge, ook een voorhaven van Gent en kreeg, door het kanaal van de Lieve, ook een goede verbinding voor binnenschepen naar de Schelde en de Leie.

De aanleg van de Lieve zorgde wel voor een groot afwateringsprobleem in de polders omdat alle polderwaterlopen dwars doorgesneden werden en de waterafvoer vanuit het binnenland naar zee verhinderd werd. Bovendien was er vastgelegd dat de polderwaterlopen niet aangesloten mochten worden op het kanaal. Het waterpeil in de Lieve moest dus onafhankelijk van het gebiedseigen water kunnen beheerd worden. Pas in de 14de eeuw werd een akkoord bereikt om het oppervlaktewater van de waterlopen ten zuiden van de Lieve onder het scheepvaartkanaal door te leiden. Dit gebeurde met een hevelduiker of sifon of zogenaamde 'conduyt', die onder de Lieve doorliep. Het water werd via de langsracht van de Hoge Watering verzameld in de 'Konduitput', gelegen naast de boogbrug over het Zuid-over-de-Lieve-Geleed (<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/78815>). Toen de Lieve omstreeks 1872 opgevuld raakte, werd het hevelsysteem uitgebroken. In die optiek vormde de Konduitput dus een zeer belangrijk punt voor de waterbeheersing van de polders tussen Brugge en Damme, waar het water via de Hoge Watering en het Zuid-over-de-Lieve-Geleed naar zee kon afgevoerd worden.

Vanaf het einde van de 12de eeuw tot begin 14de eeuw werd het gebied ten zuiden van de Romboutswervedijk en Krinkeldijk (ten oosten van Damme) gradueel ingepolderd. Vanuit de perifere zones schoof men steeds verder op naar de Zvingeul toe, waardoor de Zvingeul steeds smaller werd. In tegenstelling tot de meer defensieve, zeewerende functie in de vorige eeuw, werden grote polders ingedijkt met het oog op landwinning, zo onder meer de Robbe Moreelpolder bij Hoeke en de Namenpolder, de Sint-Jobpolder, de Onze-Lieve-Vrouw-Polder en de Spermaliépolder bij Lapscheure. Bij deze ontginningen werden vele, doorgaans omwalde hoeven gebouwd en nieuwe leengoederen gesticht, onder meer de Hoeve Groot Steentje, de Hoeve Schottenhof, het Hoeve Bonem en de Hoeve Hof ter Ede.

De verzanding van de Zvingeul vanaf de 13de eeuw was een serieuze tegenvaller voor de handelsactiviteiten in Damme, gezien de cruciale rol van deze hoofdgeul voor de scheepvaart. Bovendien ontstonden er geleidelijk aan andere Zwinhaventjes zoals Hoeke (circa 1250) en Monnikerede (circa 1280) op de linkeroever van de Zvingeul. Op huidig Nederlands grondgebied volgden op de linkeroever ook nog Sint-Anna-Ter-Muiden of 'Mude' (circa 1240) en op de

rechteroever Sluis (ca. 1260). Als aanlegplaatsen vormden ze een integraal onderdeel van het Brugse havennetwerk en evolueerden van simpele vissersdorpjes naar voorhavens met stedelijke allures.

Vanaf de 14de tot de 16de eeuw kende Damme een sterke achteruitgang en teloorgang als zeehaven. Het stadsplan van Jacob van Deventer, getekend tussen 1550 en 1565, toont een vervallen stad binnen de middeleeuwse omwalling; veel ruimte binnen de vestingen is niet meer bewoond. Het eertijds welvarende Zwinhaventje Monnikerede werd in de loop van de 16de eeuw verlaten en is vandaag niet meer herkenbaar en quasi volledig verdwenen. Enkel archeologische restanten bleven over.

Vanaf het midden van de 16de eeuw hoopte Brugge opnieuw de verzandingproblemen op te lossen met het delven van een nieuw kanaal tussen Damme en Sluis. Daartoe werd tussen 1548 en 1564 de 'Verse Vaart' of 'Zoete Vaart' ten westen van het Zwin gegraven. Wegens de enorme verzanding en de te grote lasten op de voorbijgaande schepen, besloot Brugge reeds in 1564-1566 de nieuwe 'Verse Vaart' af te dammen bij 'Bekaf' (confer Oostkerke, Bekofstraat). Men groef het Oude Zwin weer uit, vanwaar een gekanaliseerd 'Leugenzwin' terug aansluiting gaf op de 'Verse Vaart' te Monnikerede, die richting Damme werd afgesloten en daar benoemd werd als het zogenaamde 'Verloren Einde' of 'Verloren Rek'. Daardoor had Damme voortaan geen rechtstreekse verbinding meer met de zee tenzij men langs Brugge kon omvaren. De verbinding van Brugge met Sluis, via de 'Verse Vaart' en het 'Oude Zwin', is duidelijk af te lezen op de kaart van Pieter Pourbus, vervaardigd tussen 1561 en 1571. Deze kaart toont ook heel wat oude hoeven, windmolens en dijken.

De Tachtigjarige oorlog, die in 1568 uitbrak tussen de Noordelijke Nederlanden en Spanje, heeft een grote invloed gehad op het gebied. De Zwinstreek vormde een grensregio waarin tal van militaire conflicten plaatshadden. Daarbij werden vaak zones om strategische redenen onder water gezet. De Noord-Nederlandse troepen staken in 1583 bij Sluis enkele dijken door en het instromende zeewater schuurde een diepe kreek uit die nu nog gekend is als het 'Lapscheurse Gat'. De oude dorpskern van Lapscheure, gelokaliseerd nabij de Spermaliepolder, ter hoogte van de oostelijke grens van de Zeedijk, werd bij deze overstromingen volledig van de kaart geveegd. Enkel de (deels opgegraven) resten van de middeleeuwse kerk zijn op vandaag herkenbaar gebleven. Men veronderstelt dat rond de kerksite ook archeologische resten van het dorp te vinden zijn. Lapscheure werd nadien opnieuw gesticht, ongeveer twee kilometer verder naar het zuidwesten. Een groot gebied, met onder meer de Pannepolder (gelegen binnen de oudere Sint-Jobpolder), werd in de 17de-18de eeuw opnieuw ingepolderd. De Zeedijk en Groenendijk zijn eveneens inpolderingsdijken uit deze periode en hebben een zeer rechtlijnig tracé.

De Spanjaarden legden vanaf omstreeks 1604-1605 versterkingen aan vanaf het Fort Sint-Paulus of Sint-Pol (huidige Zoutelaan te Knokke) tot aan het Oud Fort Sint-Donaas, nabij de huidige Damse Vaart. De meeste vestingwerken werden omstreeks 1632 verder verbonden door de Cantelmolinie, een doorlopende liniegracht met wallen, redans en oorspronkelijk ook enkele redoutes, vernoemd naar generaal Andrea de Cantelmo en voortbouwend op een verdedigingslinie tussen 1622-1623 versterkt door graaf Paul-Bernard de Fontaine. In 1616-1620 werd Damme omgebouwd tot garnizoensstad en omgeven door een stervormige vesting naar ontwerp van vestingbouwkundige Guillaume Flamaen. Damme werd een stevig bolwerk met een permanente bezetting van wisselende nationaliteiten. Het gebouwenbestand van de stad nam in deze periode sterk af en de activiteiten rond de havenkom liepen terug.

Bij de 17de-eeuwse vestingwerken rond Damme werd de Lieve tussen twee hoge muren binnen de stadswallen geleid. In die periode werd ook het kanaal Gent-Brugge gegraven en verloor de Lieve haar economische waarde als scheepvaartverbinding van Gent naar zee. Door de verzanding van het Zwin was deze trouwens ook al op de terugweg. Vanaf 1660 werd de Lieve vervolgens rond de stad geleid, in de buitenste vestinggracht, en werden de hoge muren van de vroegere doorgang gebruikt als grondvest voor een kazemat op de stadswallen, de zogenaamde 'kazemat van de Lieve'.

Ook na het einde van de Tachtigjarige Oorlog (1648) ging de Zwinstreek nog tientallen jaren gebukt onder de last van oorlogen, onder meer tijdens de bezetting door de Hollanders in 1663. De scheepvaart ging bijna helemaal teniet. Tijdens de Spaanse Successieoorlog (1702-1713) werd Damme nog verder versterkt, onder meer op voorstel van de bekende Franse vestingbouwkundige Sébastien Le Prestre de Vauban. De stadswallen werden gedeeltelijk hersteld en uitgebreid met een hoornwerk in de richting van de grens met de Noordelijke Nederlanden (Sluis). Er werden ook enkele vooruitgeschoven forten gebouwd, waaronder de redoute Verbrande Fort aan de kruising van de Romboutswervedijk met de Versevaartdijk, de redoute Fort van Bekaf aan de Versevaart, de redoute Fort Sint-Job langs de Zoute Vaart en de redoute Fort van Damme op de linkeroever van de gekanaliseerde Reie. In dezelfde periode werd ook het Fort van Beieren of 'Fort de Bavière' aangelegd, vernoemd naar keurvorst Maximiliaan van Beieren, voor de verdediging van de stad Brugge. Andere, reeds bestaande forten, werden hersteld en eventueel nog verder versterkt, zoals het Fort Sint-Donaas, dat omstreeks 1704 werd uitgebreid met extra redoutes en een hoornwerk met zogeheten zwaluwstaart, naar ontwerp van de Hollandse vestingbouwkundige Menno Van Coehoorn. Damme zelf bleef van militaire betekenis tot omstreeks 1760. Uit deze periode bleef langsheen de Roden-Ossenstraat in Westkapelle ook een Nederlands-Oostenrijkse grenspaal bewaard.

De talrijke geleden en kanalen, soms in aansluiting op kreken, vereisten een specifiek peilbeheer waarvoor meerdere constructies werden gebouwd, waaronder de Zwarte Sluis op de Hoekevaart, nabij het voormalige Fort Sint-Frederik, gebouwd in 1617 ter vervanging van de oudere zogenaamde 'Hoekesluis' en de Blauwe Sluis op het Zuid-over-de-Lieve-Geleed, opgetrokken in 1746 ter vervanging van de oudere zogenaamde 'Sint-Jobsluis'.

De kabinetskaart van de graaf de Ferraris toont een beeld van het landschap omstreeks 1771-1778. De toenmalige landschapsstructuren en -patronen vertonen opvallend sterke gelijkenissen met de huidige, zowel voor wat betreft landgebruik, ligging van dijken en waterlopen als nederzettingpatroon. Vooral inzake het landgebruik zijn de wijzigingen beperkt in vergelijking met vele andere Vlaamse regio's: de ligging van akkers (drogere kreekruggen) en grasland (nattere komgronden) sluit vandaag opvallend sterk aan bij het patroon van eind 18de eeuw. De Oostenrijkse kabinetskaart geeft voorts aan dat er destijds nabij de dorpen wel meer boomgaarden en bomenrijen waren. Het landschap was destijds meer gesloten, ook al waren de grote kanalen met beeldbepalende bomenrijen langs de bermen er nog niet. Perceelsrandbegroeiingen bestonden ten tijde van de Ferraris vermoedelijk wel meer uit lagere beplantingen zoals hagen, houtkanten en knotbomenrijen. De forten en redoutes van de Spaanse successieoorlogen zijn op de kabinetskaart van de Ferraris duidelijk weergegeven, hetgeen zeer waardevolle informatie oplevert aangezien deze militaire bouwwerken nadien sterk vervaagden.

Tussen 1810 en 1824 werd een nieuw kanaal gegraven om Duinkerke in Noord-Frankrijk via Brugge te verbinden met Sluis en de Westerschelde. Dit kanaal is bekend onder de naam van de Damse Vaart of ook wel het 'Napoleonkanaal' of 'Kanaal Brugge-Sluis'. Bij het graven trachtte men zoveel

mogelijk bestaande waterwegen te integreren. Tussen Damme en Sluis was dit de oude bedding van het Zwin. Het kanaal werd dwars door Damme getrokken, waardoor een marktplein en veel huizen verloren gingen.

Haaks op de Damse Vaart werd tussen 1843 en 1854 het Leopoldkanaal gegraven in functie van de afwatering van de noordelijke Scheldepoldergebieden aansluitend bij Middelburg, Sint-Laureins, Sint-Jan-in-Eremo, Watervliet, Boekhoute en Assenede. Bij de Belgische onafhankelijkheid van 1830 was de bestaande afwatering van een groot deel van deze polders immers in het gedrang gekomen, omdat de Nederlanders de kreken en geleden die naar Zeeuws-Vlaanderen afwaterden, afsloten, waaronder het Zuid-over-de-Lieve-Geleed. In aanvangsfase werd vanaf Heist een segment gegraven tot aan de Damse Vaart nabij de redoute Verbrande Fort. Nadien werd ten noorden van Moerkerke het vervolg gegraven in oostelijke richting tot voorbij Strobrugge richting Zelzate, waarbij onvervuild water uit de Scheldepolders werd afgevoerd (confer 'De Blinker'). Tussen 1841 en 1848 werd ten zuiden van de Damse Vaart ook het Zuidervaartje gegraven, een voortgezet afwateringskanaal richting Leopoldkanaal, deels aangelegd in de oude vestinggracht rond Damme.

Deels parallel aan het Leopoldkanaal werd vervolgens, tussen 1846 en 1860, het Schipdonkkanaal of Afleidingskanaal van de Leie gegraven, tussen de Leie in Deinze en Heist aan zee, waar het in de Noordzee uitmondt. Dit kanaal moest het vervuilde water van de Leie (confer 'De Stinker') uit Gent wegleiden. Tevens kon men hierdoor het waterniveau van de Leie beter regelen in de strijd tegen overstromingen. Om de scheepvaart op de Damse Vaart niet te hinderen werd het kanaalwater van zowel het Leopoldkanaal als het Schipdonkkanaal door middel van hevelduikers onder de Damse Vaart heen geleid, op de plaats die nog steeds bekend is als De Sifons. Een vroegere wachterswoning (<https://id.erfgoedwachterswoning>) bleef er bewaard. Tussen Heist en Strobrugge bij Maldegem lopen de beide waterwegen als tweelingkanalen naast elkaar. Om de noordwaartse afwatering te verzekeren werd het Zuidervaartje met een hevelduiker onder het Schipdonkkanaal heen geleid. Deze deels bewaarde constructie is nog steeds bekend als de Sifon van het Zuidervaartje (<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/308537>).

Met de onafhankelijkheid van België werd de staatsgrens met Nederland tussen 1831 en 1839 vastgelegd, waarvan in het gebied dicht bij Sluis twee originele grenspalen bewaard bleven, onder meer ter hoogte van de Damse Vaart-Oost en het Lapscheurse Gat.

Echt oorlogsgeweld is er tijdens de Eerste Wereldoorlog niet geweest in het gebied, maar de aanwezigheid van de bezettingstroepen was overduidelijk. De zogenaamde Hollandstelling bestond uit een draadversperring met een netwerk van bunkers. Op en rond het Oud Fort Sint-Donaas komt het Stützpunkt Dora voor. Ook in de Spermaliepolder en aan de Zeedijk nabij Lapscheure, met het Duitse zogenaamde Stützpunkt Gustav (<https://inventaris.onroerendeSt%C3%B4tzipunkt%20Gustavrfgoed.be/erfgoedobjecten/300977>), alsook langs het Leopold- en Schipdonkkanaal tussen Leestjesbrug en Strobrugge komen nog clusters van betonconstructies met bunkers, observatie- en mitrailleurposten en manschappenverblijfplaatsen uit de Eerste Wereldoorlog voor.

Ook in de Tweede Wereldoorlog werden in het gebied nog bunkersites gebouwd, waaronder het Duitse Weerstandsnest Ludendorf in Dudzele, opgetrokken tussen 1942 en 1943 nabij de Zelzatebrug over het Schipdonk- en Leopoldkanaal, een Duitse bunker bij de Hoeve Blauwe Zaal en een Bunkercomplex van de Zweitestellung nabij Strobrugge in Maldegem, beide als onderdeel van de Atlantikwall. In oktober en november 1944 vonden uiteindelijk nog hevige gevechten plaats in het gebied, vooral langs de tweelingkanalen, met een treffen tussen Duitse verdedigingstroepen en

Canadese bevrijdingstroepen. Deze laatste voerden daar de operatie 'Switchback' uit, als onderdeel van de zogenaamde Strijd om de Schelde. Een getuige hiervan is een noodbrug in stalen vakwerk of zogenaamde Baileybrug bij het Oud Fort Sint-Donaas in Westkapelle.

Tot de Tweede Wereldoorlog was er op de Damse Vaart nog een bootverbinding tussen Brugge en Sluis. Gedurende de achttiendaagse veldtocht in mei 1940 werden de hevelduikers of sifons van de afleidingskanalen onder de Damse Vaart door Franse genietroepen opgeblazen. De Duitse bezetter legde vervolgens twee voorlopige dammen aan op de Damse Vaart, die later een definitief karakter kregen. Vanaf dat moment werd de Damse Vaart via een buizenstelsel onder het Schipdonk- en Leopoldkanaal geleid en werden de beide afleidingskanalen in open bedding aangelegd. Dicht bij hetzelfde knooppunt werd omstreeks 1970 het Pompgemaal van het Zuidervaartje (<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/308538>) gebouwd, met regelbare schuif op het Schipdonkkanaal en uitstroomconstructie in het Leopoldkanaal.

De steenbakkerijnijverheid had vooral in de 20ste eeuw een grote impact op het landschap in het noordoostelijke deel van het gebied. Daarvoor waren evenwel reeds kleinschalige steenbakkerijen actief in het gebied. In 1906 werden grotere ontginningsactiviteiten opgestart, waarbij in eerste instantie kleigroeves ontstonden tussen Hoeke en Lapscheure (steenbakkerij De Fonseca-Maenhout). Latere ontginningen, op het einde van de jaren 1970, volgden nabij het Oud Fort Sint-Donaas. In 1983 werd de kleiwinning stopgezet, waarna de groeves deels verbosten.

In de 20ste eeuw ontwikkelde het pittoreske Damme zich geleidelijk tot een toeristisch centrum. Het kanaal en de aanliggende infrastructuur van dijken, jaagpaden en opgaande beplanting is, mede door de hoge landschapsesthetische kwaliteiten, steeds een publieke aantrekkingspool geweest. Vroege vormen van recreatief gebruik - al of niet collectief georganiseerd - zoals zwemmen en schaatsen, illustreren dit en leven door in meer recente toeristisch-recreatieve gebruiksvormen waaronder het varen, het hengelen en het fietsen. De archetypisch Vlaamse landschapskenmerken van de Damse Vaart, waarin de opgaande populieren tot het collectief geheugen behoren, zijn vastgelegd in talrijke - soms bekende - schrijf-, beeld- en spreektaal (literatuur, aantekeningen, schilderijen, foto's, liedjes,...). Illustratieve aspecten hierbij zijn de Middelnederlandse dichtwerken en encyclopedische bijdragen van Jacob van Maerlant, de Franstalige roman van auteur Charles De Coster over de avonturen van Tijn Uilenspiegel en Lamme Goedzak, gebaseerd op een Duitse sage, die deze hoofdpersonages neerzet in de 16de-eeuwse geuzenstrijd rond Damme. Verder ook het referentiebeeld van laat 19de-eeuwse en vroeg 20ste-eeuwse schilderwerken van onder meer Theo van Rysselberghe en Emmanuel Viérin en tenslotte ook een reisverhaal door Stijn Streuvels en liedwerk van Jacques Brel. In bijna al deze kunstuitingen komen het vlakke polderlandschap met opgaande, door de wind gebogen bomenrijen en zware wolkenhemels aan bod.

Huidig landschapsbeeld

Het gebied wordt globaal gekenmerkt door een open tot halfopen polderlandschap, waarin de kanalen, dijken (veelal in combinatie met wegen), bomenrijen en waterlopen de voornaamste structuurbepalende elementen zijn. Grote delen van de polders vertonen nog een typisch landgebruik gerelateerd aan de fysische structuur van kreekruggronden en komgronden. De oorspronkelijke kreken slibden toe met aanvankelijk zand en bovenaan klei, maar door inklinking van het veen in de aansluitende komgronden werden deze vroegere geulen in reliëf gezet en vormen nu ruggen tussen de omliggende komgronden (reliëfinversie). Op de hogere en drogere kreekruggronden treft men nog (vooral) akkerland aan. Hierop komen ook de verspreide

bebouwing en de wegen voor. De komgronden zijn van oudsher ingenomen door – soms zilte – graslanden en vertonen een uitgesproken microreliëf, hetzij natuurlijk ontstaan, hetzij door vroegere vergraving (ontvening, uitbrikking, bedijking,...).

Tussen de percelen zijn talrijke grachtjes gegraven waarin rietkragen staan. De historisch permanente graslanden, vaak met veedrinkpoelen, hebben een grote floristische en faunistische waarde, in het bijzonder als overwinteringsplaats voor ganzen uit het noorden en als broedplaats voor steltlopers in de zomer.

De al dan niet vervaagde vestingwerken dragen een bijzondere variatie aan biotopen, deels grasland, deels struweel en bos en deels open water met overgangen naar rietland met bijzondere verlandingsvegetaties.

De perceelsvormen verschillen nogal: in sommige delen van het gebied hebben de percelen overwegend een onregelmatige en grillige vorm, in andere delen zijn ze zeer rechthoekig en vertonen eenzelfde patroon en oriëntatie ten opzichte van de dijken of waterlopen.

Kreken, geleden, aders, grachten en laantjes

Het uitgebreide middeleeuwse grachtennetwerk is aangelegd in functie van de waterhuishouding van het gebied. Het is een hiërarchisch netwerk van perceelsgrachten over grotere aders en geleden. Vermoedelijk dienden deze in de winter en natte periodes vooral om water af te voeren, in de zomer veeleer om water vast te houden. Rietkragen accentueren deze landschapsstructurende elementen. Op de graslanden worden frequent laantjes aangetroffen. Dit zijn ondiepe, rechte greppels in het perceel die soms wel en soms niet in verbinding staan met de gracht rond het perceel.

De Eivoordebeek, de Ronsaardbeek/Ronselarebeek, de Romboutswerve, de Moerader, de Eienbroekvaart, de Hoekevaart, het Rietgeleed, de Zevengemete en het Zuid-over-de-Lieve-Geleed vormen de belangrijkste waterlopen in het gebied. Deze gegraven watergangen dateren overwegend uit de late middeleeuwen en fungeren als verzamelgrachten. In het noordoostelijke deel van het gebied sluiten de watergangen aan op de kreekrestanten van de voormalige Zwingeuul en van het Lapscheurse Gat, waaronder de Zevengemete en Platte Kreek, het Rietgeleed, de Verloren Kreek en de Stampershoekbeek.

De percelen zijn duidelijk geënt op de waterlopen of de dijken (veelal haaks erop) en hebben vaak een langgerekte vorm (repelpercelen). In het landgebruik is een opvallende relatie met de hoogteligging van het terrein: een groter aandeel graslandgebruik in de lagere gebieden (centraal in gebied) en groter aandeel akkerland op de hogere gronden (zuidwestelijk deel met de Onze-Lieve-Vrouw-Polder en noordoostelijke zone rond de Zeedijk en Groenendijk). In die laatste gebieden is een trend vast te stellen waarbij lange smalle percelen worden samengevoegd tot grotere en bredere percelen.

Dijken

De dijken getuigen van het gevecht van de mens tegen de zee om het land veilig te stellen tegen overstromingen en om het gebied stapsgewijze in te polderen. De eerste dijken waren defensieve dijken die in de loop van de 11de en 12de eeuw ontstonden. Binnen het gebied gaat het onder meer om de Bloedloedijk of Broloedijk die vanuit het noorden tot in Hoeke liep (heden verdwenen) en de Krinkeldijk en Romboutswervedijk die beide nog vóór de stormvloed van 1134 werden aangelegd en de noordelijke begrenzing vormden van de Zwingeuul. Sommige dijken zijn ondertussen niet meer herkenbaar, zoals de dijk van de Kerkwating van Oostkerke.

Vanaf het einde van de 12de eeuw startte de systematische inpoldering van het schorregebied. Hiertoe werd in de 12de tot 14de eeuw een stelsel van dijken aangelegd, waarbij men globaal opschoof van zuidoost naar noordwest, met onder meer de Zuiddijk (zuidoostelijke grens) en de Oude Sluissedijk. Begin 17de eeuw werd gestart met het opnieuw indijken van de polders die gedurende de Tachtigjarige Oorlog overstromd waren vanuit het Lapscheurse Gat. Onder meer de Sint-Pietersdijk, de (Nieuwe) Zeedijk en de Groenendijk dateren uit deze periode. De Versevaardijk daarentegen is geen inpolderingsdijk maar een overblijfsel van de kanaaltaluds langs de Verse Vaart.

De dijken, voor zover niet afgegraven, vormen vandaag een visueel opvallende landschapsstructuur door hun hoogte, door hun beplanting en door de kleinschalige bebouwing erlangs. Op meerdere plaatsen zijn de dijken beplant met één of meerdere opgaande bomenrijen, maar ook knobbomen en struwelen. Vooral de opgaande bomen bakenen de polders visueel duidelijk af. Het merendeel van de bomen zijn populieren, waaronder oude cultuurvariëteiten van Canadapopulier (met typische kromme stammen), zoals de vrouwelijke variëteit 'Marilandica' en de mannelijke variëteit 'Serotina' en de ervan afgeleide 'Blauwe van Exaarde' en de 'Regenerata', die allen karakteristiek zijn voor de 18de- en vooral 19de-eeuwse landschappen van de regio. In de struwelen komen plaatselijk autochtone genenbronnen voor met onder meer soorten als Sleedoorn, Eén- en Tweestijlige meidoorn, Heggenroos, Hondroos en daarnaast ook Heesterpruim en bastaardmeidoorn.

De meeste dijken hebben een gelijkaardige oriëntatie, parallel met de Zwingel. In de Lemspolder en in percelen tussen het Fort Sint-Job en de Sint-Donaashoeve (Lapscheure) komen echter ook restanten van korte dwarsdijken voor. Bij de opbouw van de dijken werd zowel klei als zand gebruikt. In de loop der tijden werden de polderdijken versterkt en verhoogd. Uitzonderlijk komen wielen (onder andere de Meerminneput in Oostkerke) voor als relict van vroegere dijkdoorbraken. Bovenop de dijken lopen vaak wegen. Door de verhoogde ligging van deze wegen is de landschappelijke ervaring meer uitgesproken. De dijkwegen zijn grotendeels verhard (onder andere de Krinkeldijk, de Oude Sluissedijk en de Sint-Pietersdijk), maar er zijn ook nog meerdere half-verharde en zelfs onverharde dijkwegen (onder andere delen van de Romboutswervedijk, de Groenendijk en de Landsdijk). Over een gedeelte van de Zeedijk is er een verharde weg aan de voet van het dijklichaam gelegd en is de weg bovenop de dijk onverhard gebleven. Kasseiwegen zijn er nog in de Oude Westkapellestraat (Hoeke), aan de kerk van Hoeke en in het centrum van Damme.

Kanalen

In het gebied zijn meerdere sporen bewaard van vroegere, middeleeuwse kanalisaties met het oog op een scheepvaartverbindingen tussen Brugge en de zee, al dan niet via Damme. Zo bijvoorbeeld het Kanaal van het Oude Zwin of de Koolkerkse Vaart ter hoogte van de Brugse Steenweg/Koolkerkesteenweg (Koolkerke/Oostkerke) en de Verse Vaart (Oostkerke).

Het in oorsprong 13de-eeuwse kanaal van de Lieve, zonder opgaande bomenrijen, is binnen het gebied grotendeels herleid tot een gracht en plaatselijk vergraven door recenter aangelegde kanalen. Dit relict van een scheepvaartverbinding tussen Gent en de zee, via Damme is met voorsprong het oudst bekende scheepvaartkanaal in Vlaanderen. De vroegste graafwerken ervan worden algemeen gesitueerd in 1251. Aan de langgerekte percelen van de Lievebermen, die een andere oriëntatie hebben dan die in de omgeving, en aan de ligging van de Hoge Watering, een eveneens middeleeuwse parallelle afwateringsgracht, is het tracé van het eertijds bedijkte kanaal nog duidelijk herkenbaar. Deze uitzonderlijk brede reliëfstrook is een unieke getuige van de grootschalige onteigening door de Gentse Oudburg, voor de aanleg van het middeleeuwse kanaal.

In het gebied moest deze verbinding immers worden aangelegd in een ander ambtsgebied, namelijk van het Brugse Vrije. Bij dit tracé horen ook nog enkele resterende watergebonden bouwkundige constructies, waaronder een verbouwde kazemat met overwelfde doorgang binnen de stadsversterking van Damme en een overbrugde waterdoorgang of zogenaamde Konduitput tussen Damme en Moerkerke.

Voor de aanwezigheid van de 19de-eeuwse kanalen geven een sterk structurend landschapsbeeld. De Damse Vaart vormt de centrale as in het gebied. De andere twee, Schipdonkkanaal en Leopoldkanaal, staan er loodrecht op. De Damse Vaart is deels gegraven in de vroegere bedding van de gekanaliseerde Reie en in die van de Zwingel. De kanaaltaluds langs de Damse Vaart zijn beplant met opgaande bomen die het kanaal van ver zichtbaar maken in het landschap. Het betreft bijna uitsluitend Canadapopulieren, met een ruime staalkaart aan oude cultuurvariëteiten (met typische kromme stammen). De oude vrouwelijke variëteit 'Marilandica' overheerst, met bomen die hoofdzakelijk van 1922-1923 dateren. Daarnaast komen nog exemplaren van de alleroudste variëteit 'Serotina' voor, evenals de hiervan afgeleide 'Blauwe van Exaarde'. Verspreid tussen de oudere bomen komen rijen voor met recentere 20ste-eeuwse cultuurvariëteiten (met rechte stammen), voornamelijk 'Robusta' en de UNAL-selecties 'Ogy' en 'Ghoy'.

Langs de Damse Vaart staan enkele oorspronkelijke gietijzeren en natuurstenen afstandspalen die de kilometerverdeling van het kanaal aangeven. Nabij Damme (Dammesteeweg) en Hoeke (Oude Westkapellestraat) zijn nog twee brugconstructies bewaard met originele kenmerken zoals ijzeren leuning en begeleidende afsluitingen op natuurstenen kegels, al of niet voorzien van natuurstenen schamppalen. In Damme zelf, staat op een steiger aan de oosteroever van het kanaal (Damse Vaart-Zuid), nog een brugwachtershuisje.

Het Schipdonk- en Leopoldkanaal lopen hier in het gebied parallel aan elkaar, met een geringe onderlinge afstand, waardoor ze soms ook de 'tweelingkanalen' worden genoemd. Samen vormen ze een sterke visuele grens door de kanaaltaluds en vooral door de begeleidende bomenrijen met opgaande bomen. Hier betreft het bijna uitsluitend recentere 20ste-eeuwse cultuurvariëteiten van Canadapopulier, namelijk 'Robusta' en overige UNAL-selecties, hoewel recent en plaatselijk ook oudere cultuurvariëteiten zijn heraanplant.

Tenslotte is door het herstellen van een traditionele begrazing de herinnering aan herders met schaapskudde langs de kanaaltaluds van de Damse Vaart terug levendig gemaakt.

Bomenrijen, bossen en boomgaarden

Het open polderlandschap wordt, behalve langs de dijken en kanalen, nog op een aantal andere plaatsen visueel gecompartmenteerd door bomenrijen. Deze zijn vooral gesitueerd langs landelijke polderwegen zoals de Amelinsbrugstraat (Oostkerke), de Pompestraat (Oostkerke), de Zuidbroekstraat (Oostkerke) en de Polderstraat (Damme). Het merendeel van de opgaande bomen zijn opnieuw populieren, die hoge uniforme groenschermen vormen. Recent wordt ook geëxperimenteerd met heraanplant van opgaande steeliepen. Ook knotwilgenrijen zijn talrijk aanwezig. De bomenrijen versterken de bestaande structuren in het landschap en maken het landschap duidelijk leesbaar.

De voormalige steenbakkerijen bij Lapscheure en bij het Oud Fort Sint-Donaas (Hoeke) zijn, samen met het Fort van Beieren, de enige sites in het gebied waar echt bos van enige omvang voorkomt. Ook bepaalde delen van de vestinggrachten rond Damme zijn ingenomen door (moeras)bos, al heeft dit eerder het uitzicht van een wilgenstruweel. In de struwelen komen plaatselijk

autochtone genenbronnen voor met onder meer soorten als Grauwe wilg, Schietwilg, Boswilg, Katwilg, Kraakwilg, Zachte berk, Zwarte els en Gewone es en daarnaast ook Rossige wilg en specifieke kruisingen van wilgen.

Vandaag komen er nog slechts enkele boomgaarden voor in het gebied, doorgaans in de onmiddellijke omgeving van hoeven en van beperkte omvang. Een uitzonderlijke hoogstamboomgaard is gelegen langs de Polderstraat, waar enkele typische rassen uit de polderstreek in voorkomen, onder meer de 'Dubbele Bellefleur', de 'IJzerappel' of 'Marie-Joseph d'Othée' en de 'Stene'. De boomgaard is aan de westzijde beplant met okkernoten als windbeschutting. In enkele zones, zoals ten noorden en ten noordoosten van Lapscheure, zijn er nog concentraties van oude afsluitingshagen met overwegend Eénstijlige meidoorn.

Nederzettingen

De voornaamste nederzetting in het gebied is de stad Damme, waarvan in de wordingsgeschiedenis verschillende fasen kunnen onderscheiden worden. Na het ontstaan als havennederzetting in de tweede helft van de 12de eeuw groeide Damme in de 13de eeuw uit tot een zeer bloeiende havenstad. Van de middeleeuwse fase zijn nog meerdere elementen aanwezig, zoals een deel van het stratenpatroon, de perceelstructuur (diepe percelen met achterliggende stapelplaatsen dwars op de toenmalige dijk, bijvoorbeeld de Jacob Van Maerlantstraat) en de oorsprong van een heel aantal gebouwen, waaronder de Onze-Lieve-Vrouwekerk en het Sint-Janshospitaal en het inmiddels verdwenen Magdalenagasthuis. In Damme is ook de invloedrijke middelnederlandse dichter Jacob van Maerlant begraven, bekend om zijn kennisverbreiding via de Vlaamse volkstaal.

In de 16de eeuw werd de middeleeuwse stadsstructuur van Damme grondig gewijzigd, door de aanleg van grachten, wallen, kazematten, ravelijnen enzovoort op basis van de principes en het model van een gebastioneerde vesting. Deze ingreep heeft het topografisch uitzicht van Damme grondig gewijzigd: het noordelijk deel van de stad verdween nagenoeg volledig, de meeste sporen van de laatmiddeleeuwse versterkingen werden uitgewist en het wegen- en waterlopenpatroon werd sterk aangepast. De stervormige stadsverdediging dateert hoofdzakelijk uit de 17de eeuw, maar werd gedeeltelijk hersteld en uitgebreid in de 18de eeuw en bestaat uit een enkele omwalling en een dubbele begrachting die in totaliteit zeer goed bewaard is gebleven.

Een nieuwe belangrijke fase voor Damme was de aanleg van de Damse Vaart tussen 1810 en 1824. Het noordelijk gedeelte van de stad werd van het centrum afgesneden en de Korenmarkt en de vele herenhuizen erlangs verdwenen. De havenkom en de drie waterlopen Zwin, Reie en Lieve, die eeuwenlang in het centrum van de stad stroomden, worden gedempt en eventueel omgeleid. Enkele straten werden ook ingekort, onder meer de Kattestraat en de Burgstraat, of doorgetrokken, onder meer de Hoogstraat (heden Jacob van Maerlantstraat) en de Kerkstraat (noordwaarts tot de Romboutswervedijk, heden deel van de Dammesteenweg). De oude loop van het Zwin werd plaatselijk overbouwd.

Vanaf de bewaarde stadswallen heeft men een vrij uitzicht op de omgevende polders en tevens op de stadskern zelf. Langs deze grachten en wallen staan hier en daar opgaande bomenrijen, hoofdzakelijk cultuurpopulieren, die op deze locatie zeker niet oorspronkelijk zijn. Dergelijke beplantingen stroken ook niet met de uitgangsprincipes van een gebastioneerde vesting. Ze benadrukken evenwel zeer sterk de vestingstructuur en zijn vanuit de wijde omgeving goed zichtbaar in dit vlakke polderlandschap.

Een deel van de oude vestinggrachten zijn nu in beheer als natuurreservaat waarbij men opeenvolgende stadia van verlandingsvegetaties tracht te bekomen (onder andere open water, rietkragen, drijftillen, moerasbos). De verhoogde stadswallen zijn grotendeels door grasland ingenomen waardoor vervaagde grachten en depressies goed herkenbaar blijven. Akkerlandgebruik wordt vermeden omdat groundbewerkingen (ploegen, frezen, ...) en erosievorming nefast zijn voor het behoud van de voormalige gebastioneerde vestingstructuren.

Daarnaast zijn er in het gebied vier kleine polderdorpen gelegen, namelijk Dudzele, Oostkerke, Hoeke en Lapscheure. De Sint-Kwintenskerk van Oostkerke en de Onze-Lieve-Vrouw-HemelvaartKerk van Damme hebben beide een afgeknotte toren. Men vermoedt dat dit geen onafgewerkt stadium is maar diende om er vuren aan te leggen als primitieve lichtbakens langs de (gekanaliseerde) vaargeul. Bij de Sint-Pietersbandenkerk van Dudzele is een opvallende ruïne bewaard van de vroegere Sint-Leonarduskerk met traptoren en aanzetten van een portaal, gordelboog en scheimuur.

De drie nederzettingen ten westen van de Damse Vaart (Dudzele, Oostkerke en Hoeke) hebben nog zeer gave bewoningskernen zonder veel storende nieuwbouw. De huidige nederzetting Lapscheure, ten oosten van de Damse Vaart, heeft een aparte ontwikkeling gekend door de verplaatsing van de oorspronkelijke bewoningskern. In de nabijheid van Damme, Hoeke en Oostkerke staat er telkens een windmolen, respectievelijk de 'Schellemolen', de 'Molen van Thooft' en de 'Hoekemolen'. In Oostkerke waren er oorspronkelijk zelfs twee, maar van de 'Oude Molen' of 'Molen Mengé' is enkel de romp bewaard gebleven.

Het ontstaan van nederzetting Dudzele als woonterp, en afgeleid van 'Dudazela', wordt in de 9de eeuw gesitueerd, mogelijk als Frankische stichting met bijhorende schaapsweiden. Sommige auteurs wijzen een driesnederzetting aan met typische driehoekige pleinstructuur rond de Sint-Leonardsstraat en de Amaat Vynckestraat. Het dorp kent in de middeleeuwen een grote bekendheid als bedevaartsoord van Sint-Leonardus die er zeker al circa 1060 wordt vereerd. Koolkerke ontstaat in de 12de eeuw als dochterparochie van Dudzele.

De dorpskom van Dudzele met Sint-Pietersbandenkerk en Romaanse torenruïne van de Sint-Leonarduskerk met omgevend kerkhof en gedenkkapel bestaat uit enkele typische dorpswoningen waaronder, een pastorie, een voormalige meisjesschool, een voormalige herberg, een smidse en een steegbeluik. De invalswegen worden gekenmerkt door aaneengesloten bebouwing bestaande uit burger- en arbeiderswoningen waarvan de oudste opklimmen tot de 17de eeuw.

De dorpskom van Oostkerke ligt op een verhoogde natuurlijke zandafzetting of op een kunstmatig opgeworpen woonterp en is mogelijks reeds in de 8ste eeuw ontstaan. De vroegste vermelding als 'Ostkerka', in een document van 1028, draagt vermoedelijk de betekenis van 'kerk ten oosten van Dudzele'. De kerk, die met haar massieve westtoren de omgeving domineert, ligt centraal in het dorp en vormt de kern waarrond het dorp zich ontwikkeld heeft. De bewoning van Oostkerke bestaat in hoofdzaak uit lage, witgeschilderde huizen die dicht tegen elkaar aangebouwd zijn. De meeste huizen zijn na de zware beschietingen in 1944 grotendeels heropgebouwd in historiserende stijl. De dorpskom heeft zijn landelijke karakter behouden.

Ten zuidwesten van de kerk bevindt zich het Kasteel van Oostkerke. De torens van kerk en kasteel bepalen de omgeving en symboliseren de kerkelijke en burgerlijke geschiedenis van Oostkerke. Het kasteeldomein van Oostkerke kreeg bij de heropbouw na de Tweede Wereldoorlog internationale uitstraling door de tuinontwerpen die de Nederlandse tuinarchitecte Mien Ruys. De architecturale kasteeltuin, met elementen in het ontwerp die verwijzen naar de vroegere opper- en neerhofstructuur, werd omzichtig ingepast in het omliggende polderlandschap.

Hoeke is ontstaan op de plaats waar de Krinkeldijk en de Bloedlozedijk of Brolozedijk samenkomen, en was in oorsprong een gehucht van Oostkerke. De eerste schriftelijke vermelding van Hoeke dateert van 1252. Door zijn ligging vlakbij het Zwin ontwikkelde Hoeke zich gedurende de middeleeuwen tot voorhaven van Brugge.

De huidige dorpskern langs de Oostkerkestraat en Sint-Jacobsstraat is een restant van het westelijke gedeelte van het middeleeuwse havenstadje en is door de eeuwen heen gereduceerd tot de in kern 13de-eeuwse Sint-Jacob-de-Meerdere-Kerk, waarrond zich een kleine woonkern bevindt, met onder meer een pastorie en een gemeenteschool. Van de lage dorpswoningen hebben sommigen een 18de-eeuwse kern. Het huidige uitzicht werd echter bepaald op het eind van de 19de en gedurende de 20ste eeuw.

Hoeke was ook een vertrekplaats voor de pelgrims uit het noorden die een tocht naar Santiago de Compostela maakten. In dit stadje kwamen ze aan per boot en vatten toen hun tocht aan. Via Lissewege en Brugge namen ze de 'Via Turonensis' als route naar het zuiden.

Lapscheure is een straatdorp dat zich vanaf de 17de eeuw heeft ontwikkeld langs de Hoogstraat en Vredestraat, waar in 1640 een nieuw bedehuis werd gebouwd. De oorspronkelijk dorpskern, reeds in 1019 vermeld als 'Lappescura' en ontstaan als dochterparochie van Oostkerke, is evenwel meer dan een kilometer noordoostwaarts gesitueerd, langs een vroegere kreektrand. Stormvloedenteisteringen deze locatie onder meer in 1134, bij de vorming van het Zwin. Militaire inundaties, onder meer in 1583, zorgen opnieuw voor vernielingen, waarna de kerk en vermoedelijk ook het dorp niet volledig worden heropgebouwd. In 1639 wordt vervolgens beslist tot het stichten van een nieuwe nederzetting, in de meer centraal gelegen Sint-Jobpolder. Van de oorspronkelijke kerk nabij de huidige Zeedijk zijn archeologische resten bewaard.

De huidige Heilige Drievuldigheid en Heilige Christianuskerk van Lapscheure wordt gebouwd in 1652 en vormt nog steeds het centrum van de dorpskern. De bebouwing bevindt zich aan de oostkant van de Hoogstraat en bestaat uit 19de- en begin-20ste-eeuwse dorpswoningen, waartussen nieuwbouwwoningen. De voormalige 19de-eeuwse pastorie, de gemeenteschool en het vroegere gemeentehuis zijn in deze straat te vinden. De bebouwing in de Vredestraat sluit aan bij die van de Hoogstraat, maar bevat tevens enkele grote historische hoeven.

Waar het grondgebied van Lapscheure aan het Nederlandse Sluis grenst, zijn twee beschilderde ijzeren grenspalen op achzijdige sokkel bewaard, met inscriptie van het jaartal 1843 tussen wapenschilden met Belgische en Nederlandse leeuw. Het betreffen gelijkaardige, genummerde grenspalen zoals elders langs deze landgrens tussen Knokke en Teuven (Voeren).

Buiten de nederzettingen bepalen alleenstaande grote hoeven, verspreid over het gebied, het landschapsbeeld (zie verder). Kleine groepen woningen zijn geconcentreerd rond oude herbergen, bij bruggen of knooppunten van wegen.

Hoeven

In het polderlandschap liggen verspreide hoeven, voornamelijk met een 18de- of 19de-eeuws uitzicht maar veelal met een oudere kern en soms bewaarde restanten van omwallingen. De meeste hoevesites zijn aangegeven op de 16de-eeuwse kaart van Pieter Pourbus, onder meer de Hoeve Bonem, die teruggaat op een 13de-eeuwse heerlijkheid, de Hoeve Blauwe Zaal, minstens bekend uit de 15de eeuw, of de Hoeve Schottenhof, minstens uit de vroege 17de eeuw.

De hoevebouw wordt gekenmerkt door losstaande, veelal witgekalkte bestanddelen onder pannen zadeldaken met woonstalhuis, soms voorzien van opkamer, al dan niet onder verhoogde nok. Hoeven zijn eerder zeldzaam op de uitgeveende gronden en op de nog steeds natte poelgronden. Een groot aantal belangrijke hoeven, al dan niet omwald, is terug te vinden op historische kaarten. De vruchtbare poldergronden zorgden voor specifieke bouwvormen, met name de grote bergschuren, zoals onder meer bij de Hoeve De Groote Schuure.

Vanaf de tweede helft van de 20ste eeuw worden talrijke hoeven ingrijpend gerenoveerd en/of omgevormd tot woningen of tweede verblijven, soms met verlies aan authenticiteit.

Vestingwerken

Tijdens de Tachtigjarige Oorlog tussen Spanje en de Verenigde Provinciën (1568-1648) loopt het front vast ter hoogte van de Zwinmonding en het Lapscheurse Gat. Tussen 1616-1620 wordt in Damme onder de heerschappij van aartshertogen Albrecht en Isabella en door Spaanse ingenieurs een gebastioneerde verdedigingsgordel aangelegd naar ontwerp van vestingbouwkundige Guillaume Flamaen. Dit is nog steeds één van de belangrijkste militaire architecturale verwezenlijkingen in de Zwinstreek en tot op vandaag goed zichtbaar in het landschap. De vesting bestaat uit een stervormige aarden omwalling met zeven, door courtines verbonden bastions, later voorzien van ravelijnen en twee grachten (hoofd- en buitengracht) met daarbinnen soldatenbarakken en magazijnen. Onder andere de forten Sint-Donaas, Sint-Job en Sint-Frederik zijn ooit gebouwd om de Zoute Vaart te beschermen tegen de Noordelijke Nederlanden. Aanvankelijk werd de westelijke oever van het Zwin tussen 1622-1623 als verdedigingslinie versterkt door graaf Paul-Bernard de Fontaine. Meerdere vestingwerken werden omstreeks 1632 verder verbonden door de Cantelmolinie, een doorlopende liniegracht met wallen, redans en oorspronkelijk ook enkele redoutes, vernoemd naar generaal Andrea de Cantelmo, die deze structuur in 1640 reeds herstelde en verzwaarde. Het Oud Fort Sint-Donaas is tevens een tijdlang als overslaghaven gebruikt, toen de Zwingel was verzand waardoor grotere schepen niet meer tot in Damme, laat staan tot Brugge konden varen. Op en rond de sites van het Fort Bekaf en het Fort Sint-Donaas is later klei ontgonnen in functie van baksteenproductie.

Tijdens de Spaanse Successieoorlog (1702-1713) is Damme nog verder versterkt. De stadswallen zijn toen uitgebreid met een hoornwerk in de richting van de grens met de Noordelijke Nederlanden (Sluis) naar ontwerp van de Franse vestingbouwkundige Sébastien Le Prestre de Vauban. Enkele vooruitgeschoven verdedigingswerken worden gebouwd waaronder de redoute Verbrande Fort aan de kruising van de Romboutswervedijk met de Versevaarddijk en het Fort van Damme op de linkeroever van de gekanaliseerde Reie, op 1,3 kilometer vóór de stad. Andere, reeds bestaande forten, werden hersteld en eventueel nog verder versterkt, zoals het Fort Sint-Donaas, dat omstreeks 1704 werd uitgebreid met extra redoutes en een hoornwerk met zogeheten zwaluwstaart, naar ontwerp van de Hollandse vestingbouwkundige Menno Van Coehoorn. Ook het Fort van Beieren is in die periode aangelegd, maar het werd nooit belegerd en heeft dus eigenlijk nooit dienst gedaan. In de omgeving werden nog enkele kleinere fortjes en verdedigingspunten aangelegd, maar de meeste zijn sterk genivelleerd waardoor ze minder herkenbaar zijn in het landschap. In de loop van de 18de eeuw werd het Fort van Beieren deels geïntegreerd de uitgebreide aanleg van het kasteeldomein 'Ter Stappen' of 'van Stappens'; de vestingstructuur zelf bleef grotendeels bewaard en werd toen en ook later nog in de 19de eeuw aangevuld met aanleg van paden, brugjes, bos, parkbomen enzovoort. Het kasteel zelf is in de jaren 1950 afgebroken. Onder meer een toegangshek, een moestuinmuur en restanten van een ijskelder zijn wel deels bewaard gebleven.

Tenslotte zijn talrijke vestingwerken of delen van fortificaties in de laatste tientallen jaren geheel of gedeeltelijk hersteld, zoals het hoornwerk van het Fort Sint-Donaas, met een deel van de Cantelmolinie, een bastion van het Fort van Beieren en een segment van de stadsvest met bastion rond de Stad Damme.

- Heraldische kaart van het Brugse Vrije door Pieter Pourbus, 1571, gekopieerd door Pieter Claeissens jr. 1601, facsimile-uitgave, Universitaire Pers, Leuven, 60.
- Ferrariskaart 1771-1778: Carte de cabinet des Pays-Bas autrichiens levée à l'initiative du comte de Ferraris, 1771-1778, schaal 1:11.520, originelen in de Koninklijke Bibliotheek, Kaarten en plans, Ms. IV 5.627.
- Grenskaart 1843: Carte de la frontière annexée à la Convention de limites entre les Pays - Bas et la Belgique conclue à Maastricht le 8 aout 1843, schaal 1:10.000, originelen berusten bij het Nationaal Archief Den Haag, Topografische Dienst en Rechtsvoorgangers: Kaartenarchief, nummer toegang 4.TOPO, inventarisnummer 3.2.1 (sectie 1), 3.2.2 (sectie 2), 3.2.3 (sectie 3)
- Gereduceerd kadaster 1845-1855: Gereduceerde kadasterplan gemeente, door het Krijgsdepot, schaal 1:20.000, originelen bij het Nationaal Geografisch Instituut.
- Popp 1842-1879: Atlas cadastral de la Belgique , publié avec l'autorisation de Monsieur le Ministre des Finances, schaal 1:1250, 1:2500, 1:5000, 1:7500, originelen in Koninklijke Bibliotheek, Kaarten en plans, 0381.
- Atlas van de Buurtwegen 1843-1845: Atlas van de Buurtwegen, opgesteld naar aanleiding van de wet op de buurtwegen van 10 april 1841, schaal 1:2.500 (overzichtsplannen schaal 1:10.000), originelen in de resp. provincies of gemeenten.
- Vandermaelen 1846-1854: Carte topographique de la Belgique à l'échelle de 1 à 20.000 en 250 feuilles, dressée sous la direction de Ph. Vander Maelen, fondateur de l'Etablissement géographique de Bruxelles, schaal 1:20.000, originelen in de Koninklijke Bibliotheek van België, Kaarten en Plans, VDM II B.
- Topokaart 1860-1873: Topografische kaart van België, eerste basiskaart, terreinopnames 1860-1873, uitgegeven door het Krijgsdepot tussen 1865-1880, schaal 1:20.000, originelen in het Nationaal Geografisch Instituut.
- Topokaart 1879-1890: Topografische kaart van België, eerste basiskaart, eerste uitgave: 1ste herziening 1879-1890, schaal 1:20.000, originelen in het Nationaal Geografisch Instituut.
- Topokaart 1890-1902: Topografische kaart van België, eerste basiskaart, eerste uitgave: 2de herziening 1890-1902, schaal 1:20.000, originelen in het Nationaal Geografisch Instituut.
- Topokaart 1903-1912: Topografische kaart van België, eerste basiskaart, eerste uitgave: 3de herziening 1903-1912, schaal 1:20.000, originelen in het Nationaal Geografisch Instituut.
- Topokaart 1928-1950: Topografische kaart van België, eerste basiskaart, tweede uitgave, terreinopnames 1928-1950, schaal 1:20.000, originelen in het Nationaal Geografisch Instituut.
- Topokaart 1949-1970: Topografische kaart van België, tweede basiskaart, eerste uitgave, terreinopnames 1949-1969, schaal 1:25.000, originelen in het Nationaal Geografisch Instituut.
- Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw 1950-1970: Topografische kaarten, opname 1950 – 1970, schaal 1:5.000, originelen in Vlaamse overheid, Departement MOW, Algemene Technische Ondersteuning.
- Topokaart 1970-1989: Topografische kaart van België, tweede basiskaart, tweede uitgave, terreinopnames 1970-1989, schaal 1:25.000, originelen in het Nationaal Geografisch Instituut.
- DTM 2013-2015: Informatie Vlaanderen, Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM, raster, 1 m, afgeleid van LiDAR-hoogtegegevens, 2013-2015.
- ANDRIES A. e.a., 2008: *De Lieve: tsoenste juweel dat de stede heeft*, Wondelgem, Tijdelijke Vereniging de Gentsche Lieve, 216.

- ANTROP M., VAN EETVELDE V., JANSSENS J., MARTENS I. & VAN DAMME S. 2002: *Traditionele landschappen van het Vlaamse gewest*, onuitgegeven rapport, Universiteit Gent, Vakgroep Geografie, Gent.
- BOSSU J., 1996: Fortificaties in de Zwinstreek en het Brugse Vrije tussen 1579 en 1839 in de klassieke cartografie: 1. De Tachtigjarige Oorlog van de Unie van Utrecht (1589) tot het Twaalfjarige Bestand (1621), *Vesting: tijdschrift van de Simon Stevin-Stichting*, 1, 9-21.
- BOSSU J., 1996: Fortificaties in de Zwinstreek en het Brugse Vrije tussen 1579 en 1839 in de klassieke cartografie: 2. De Tachtigjarige Oorlog van het Twaalfjarige Bestand (1621 tot aan de Vrede van Munster (1648), *Vesting: tijdschrift van de Simon Stevin-Stichting*, 2, 2-24.
- BOSSU J., 1996: Fortificaties in de Zwinstreek en het Brugse Vrije tussen 1579 en 1839 in de klassieke cartografie: 3. Van de Vrede van Munster (1648) tot het Verdrag van de Vierentwintig Artikelen (1839), *Vesting: tijdschrift van de Simon Stevin-Stichting*, 3, 3-13.
- CAFMEYER M., S.D.: De Wateringen Zuid- en Noord-over-de-Lieve op het einde van de 15e eeuw, *Huldeboek Jos De Smet*, 97-119.
- DEBONNE V. & DREESEN R. 2015: Stenen immigranten in de Zwinstreek. Natuursteen in de Onze-Lieve-Vrouwhemelvaartkerk in Damme, *Relicta. Archeologie, Monumenten- en Landschapsonderzoek in Vlaanderen*, 12, 149-180.
- DEVENTER W., LAMBRECHTS J., LOOSVELDT K., MENTENS J. 2010: *Ankerplaats 'Damse Vaart met omgevende polders, Fort van Beieren en krekens van Lapscheure'. Geactualiseerde Landschapsatlas, A30064-A30018-A3005*, Agentschap Onroerend Erfgoed, Brussel, 35.
- DE KEYSER R. 1975: De Meerminneput te Oostkerke, *Rond de Poldertorens*, 1, 37-40.
- DE KEYSER R. 1995: De sluis op het Zwin of Zoute Vaart, *Rond de Poldertorens*, 4, 119.
- DE KEYSER R. 1997: De Siphons te Oostkerke, *Rond de Poldertorens*, 3, 85-93.
- DE SMET M., 1978: Afwateringsproblemen ten Oosten van Brugge van 1100 tot 1850, *Rond de Poldertorens*, 101-127.
- ERVYNCK A. e.a., 1999: *Human occupation because of a regression, or the cause of a transgression*, Oudenburg.
- GELAUDE F. 2017: Het tracé en de rabotten van de Lieve, *Monumenten & Landschappen*, 36-1, 4-21.
- HILLEWAERT B. 1984: *Archeologische Inventaris Vlaanderen*. Band II: Oostkerke-bij-Brugge, Gent.
- HILLEWAERT B. 1985: Verdwenen bewoning te Michem, *Liber Amicorum René De Keyser*, 109-122.
- HILLEWAERT B. 1986: La petite ville de Monnikerede: analyse du relief et étude microtopographique, *Scholae Archeologicae*, 4, 5-48.
- HILLEWAERT B., HOLLEVOET Y. en RYCKAERT M. 2011: *Op het raakvlak van twee landschappen, de vroegste geschiedenis van Brugge*, Brugge, 176.
- HUTSEBAUT J. en VERMEERSCH T. 2015: *De Damse Vaart*, Provincie West-Vlaanderen, Brugge, 176.
- MOSTAERT F. 2000: Geografische situering en ontwikkeling van de Vlaamse kuststreek, in DE MEULEMEESTER J. (red.), *Met zicht op Zee*, overdruk Vlaanderen, 49-3.
- S.N. 2000: *Kust en polder, landschapseducatie in de Zwinstreek*, werkboek, Provincie West-Vlaanderen.
- OPDEDRINCK J. 1936: De oude kapellen van Damme, *Biekorf*, 42, 241-247.
- SIMONS V. (red.) 2023: *Landschapsbiografie van de Zwinstreek*, MUST Stedebouw in opdracht van Provincie West-Vlaanderen, 158.
- OPSTAELE B. (red.) 2015: *Beheerplan Fort van Beieren*, Bureau Greenspot & Fris in het Landschap, Provincie West-Vlaanderen, 111.
- OPSTAELE B. en EMMERY R. 2016: *Beheerplan Blauwe Sluis en omgeving te Lapscheure (Damme)*, Greenspot vof & Archivolt, Oostkustpolder, 130.
- STROBBE M. 1983: Het landschap van de Zwinstreek, *Monumenten & Landschappen*, 2-3, 8-23.
- TERMOTE J. & ZWAENEPOEL A. 2004: *Forten en verdedigingswerken in het Oost- en West-Vlaamse Krekengebied. Inventarisatie, beschrijving, beheersituatie, visieontwikkeling*, Westtoer,

- TERRY C. 2014: Als de abundantie vrime wateren afcomen. De doorsnede van de Lievebermen tussen Leestjes en Moerkerkebrug tijdens de overstroming van 1730, *Erfgoedblad Damme*, 13-3, 76
- TERRY C. 2015: De Lievebermen in Damme, getuigen van de grootschalige onteigening voor het Lievekanaal in de 13de eeuw, *Monumenten & Landschappen*, 34-6, 18-29.
- TERRY C. 2016: De Lievebermen in Moerkerke en Damme, unieke getuigen van de brede dijken voor de Gentsche Leye uit 1262, *Rond de Poldertorens*, 4.
- TRACHET J. en DE CLERCQ W. 2014: Het Zwinproject: Middeleeuws Brugge en zijn voorhavens: een landschapsarcheologische bijdrage tot het Zwindebat, *Archaeologica Mediaevalis*, 37, 113-116.
- TRACHET J. (red.) 2015: Turning back the tide: The Zwin debate in perspective. A historiographical review of the medieval port system northeast of Bruges, *Revue du Nord*, 97-413, 305-321.
- TRACHET J. (red.) 2016: Het tij gekeerd?: Het Zwindebat in perspectief, *De Grote Rede: Nieuws over onze Kust en Zee*, 42, 5-11.
- TRACHET J. 2017: Verlande voorhavens, verdwenen middeleeuwse havensites in de Zwinstreek, *Monumenten & Landschappen*, 36-5, 6-25.
- TYS D. 2001: De verwerping van het zgn. Duinkerke-transgressiemodel en nieuwe inzichten in de vroegste bedijking van de kustvlakte, in HUYS E. & VANDERMAESEN M. (red.), *Polders en wateringen*, Brussel, 17-53.
- VAN HECKE E., ANTROP M., SCHMITZ S., SEVENANT M., VAN EETVELDE V. 2009: *Landschappen, platteland en landbouw*, *Atlas van België* (<https://www.atlas-belgique.be/index.php/nl/papieren-versie/3de-atlas-van-belgie/>) in opdracht van het Federale Wetenschapsbeleid en van de Commissie voor de Nationale Atlas, Gent.
- VERHULST A. 1995: *Landbouw in Middeleeuws Vlaanderen*, Gemeentekrediet.
- VERMEERSCH V. (red.) 1982: *Brugge en de zee: van Bryggia tot Zeebrugge*, Antwerpen, 335.
- ZWAENPOEL A. 2002: *Populieren in traditionele landschappen: te mijden exoten of landschappelijk waardevolle bomen? Case-study in het Beverhoutsveld (Oostkamp, Beernem), in de Assebroekse meersen (Assebroek, Oostkamp) en langs de Damse Vaart (Brugge, Damme).*

Auteurs: [Himpe, Koen](https://id.erfgoed.net/auteurs/337) (<https://id.erfgoed.net/auteurs/337>)

Datum: 2023

De tekst wordt ter beschikking gesteld door: [Agentschap Onroerend Erfgoed \(AOE\)](https://id.erfgoed.net/auteurs/501) (<https://id.erfgoed.net/auteurs/501>)

[Bekijk alle teksten \(/erfgoedobjecten/300500/teksten\)](/erfgoedobjecten/300500/teksten)

Relaties

Omvat

Belgisch-Nederlandse grenspaal 356

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/308531>

Omvat

Belgisch-Nederlandse grenspaal 357

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/308777>

Omvat

Belgisch-Nederlandse grenspaal 358

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/308530>

Omvat

Meerminneput (<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/308534>)

Omvat

Pompemaal van het Zuidervaartje

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/308538>

Omvat

Sifon van het Zuidervaartje onder het Schipdonkkanaal

(<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/308537>)

Omvat

Sifons Schipdonk- en Leopoldkanaal

(<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/78873>)

Omvat

Solitaire gekandelaarde zomerlinde in stadstuin

(<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/132070>)

Omvat

Solitaire taxus bij Sint-Christoffelhoeve

(<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/308519>)

Omvat

Verdwenen Zwinhaven Hoeke (<https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/308375>)

Omvat

Verdwenen Zwinhaven Monnikerede
(<https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/308376>)

Omvat

Wachterswoning bij de sifons (<https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/308536>)

Is deel van

Damme (<https://inventaris.onroerendergoed.be/themas/14641>)

Is deel van

Dudzele (<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/14659>)

Is deel van

Hoeke (<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/14642>)

Is deel van

Koolkerke en Sint-Jozef (<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/14567>)

Is deel van

Lapscheure (<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/14643>)

Is deel van

Oostkerke (<https://inventaris.onroerendergoed.be/themas/14645>)

Is deel van

Sint-Kruis (<https://inventaris.onroerendergoed.be/themas/14623>)

Is deel van

Westkapelle (<https://inventaris.onroerendergoed.be/themas/14396>)

Waarnemingen

Omvat

Fort van Beieren (<https://inventaris.onroerendergoed.be/waarnemingsobjecten/300190>)

Omvat

Sint-Donaasfort (<https://inventaris.onroenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/71666>)

Omvat

Verbrand Fort (o/246) (<https://inventaris.onroenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/71826>)

Je kan deze pagina citeren als:

INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2024: *Damse Vaart en tweelingkanalen Schipdonk- en Leopoldkanaal met omgevende polders nabij Dudzele, Oostkerke en Hoeke, Fort van Beieren en krekens van Lapscheure* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/300500> (<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/300500>) (geraadpleegd op 11 juli 2024).

Beheerder fiche: **Agentschap Onroerend Erfgoed**

Contact

Heb je een vraag of opmerking over deze fiche?
Meld het ons via het contactformulier (</contact?uri=https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/300500>).

PRIVACYVERKLARING

([HTTPS://WWW.ONROENDERFGOED.BE/PRIVACYVERKLARING](https://www.onroenderfgoed.be/privacyverklaring))

JURIDISCHE INFORMATIE

([HTTPS://WWW.ONROENDERFGOED.BE/JURIDISCHE-INFORMATIE](https://www.onroenderfgoed.be/juridische-informatie))